

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film; samt
- 2) förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att den svenska filmproduktionen beredes ett ekonomiskt stöd från statens sida i den formen, att staten till producent av svensk film (långfilm) lämnar bidrag med 20 % av de på visningen av sådan film belöpande statliga nöjesskatteintäkterna. Stödet avses utgå utan föregående behovs- eller kvalitetsprövning i det enskilda fallet. Bestämmelserna i ämnet ha intagits i en förordning, vilken föreslås träda i kraft den 1 juli innevarande år med giltighet under en tid av fyra år. Statsverkets kostnader uppskattas till i genomsnitt ca 2,3 miljoner kronor per år.

Förslag

till

förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till producent av svensk film utgår bidrag av statsmedel enligt vad nedan sägs.

2 §.

Film anses enligt denna förordning som svensk under förutsättning

- a) att producenten är här i landet bosatt svensk medborgare eller svenskt bolag eller annan svensk sammanslutning eller institution;
- b) att filmens produktion till större delen finansierats med svenskt kapital; samt
- c) att filmen inspelats med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal.

3 §.

Efter framställning av producenten prövar statens biografbyrå om film är svensk.

Producenten är skyldig att på anfordran lämna de upplysningar och tillhandahålla de räkenskaps- och andra handlingar, som biografbyrån kan finna erforderliga till ledning för prövningen av ärendet.

4 §.

För film, vars längd understiger 2 000 meter såsom bredfilm eller 800 meter såsom smalfilm, utgår icke bidrag.

5 §.

Bidraget utgår med tjugo procent av statens andel i nöjesskatten för biograf föreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonsfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

6 §.

Bidraget erlægges till producenten eller dennes ombud av biograf föreställningens anordnare inom den tid som för nöjesskattens inbetalande är för varje särskilt fall föreskriven. Anordnaren äger att vid inbetalandet av nöjesskatt avräkna ett mot erlagt bidrag svarande belopp.

Underlåter anordnare av biograf föreställning att rätteligen erlægga bidrag, har länsstyrelsen i det län, där föreställningen anordnats, att efter framställning av producenten utbetala honom tillkommande bidragsbelopp. Sådan

framställning skall hava gjorts inom sex månader från den tidpunkt då bidraget, enligt vad i första stycket stadgas, senast skolat erläggas till producenten eller dennes ombud, vid äventyr att framställningen eljest icke upptages till prövning.

Då länsstyrelsen utbetalat bidragsbelopp enligt andra stycket, skall länsstyrelsen föranstalta om att motsvarande belopp indrives hos anordnaren av biografföreställningen.

7 §.

De närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna förordning, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1951 och gäller intill utgången av juni månad 1955.

Förslag

till

förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Härigenom förordnas, att i förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt skall närmast efter 24 § införas en ny paragraf, betecknad 24 a §, av följande lydelse.

24 a §.

Att anordnare av biografföreställning, som erlägger särskilt bidrag till producent av svensk film, äger att vid inbetalandet av nöjesskatt för föreställningen avräkna ett mot erlagt bidrag svarande belopp, är särskilt stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1951 och gäller intill utgången av juni månad 1955.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 16 mars 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Quensel, anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *statligt stöd åt svensk filmproduktion* samt anför därvid följande.

Inledning.

Frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion har under senare år vid åtskilliga tillfällen aktualiserats.

Här torde sålunda få erinras om det betänkande med förslag i ämnet (SOU 1942: 36), som hösten 1942 avgavs av särskilda jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 juni 1941 tillkallade utredningmän inom ecklesiastikdepartementet (i det följande benämnda 1941 års filmutredning). Betänkandet utmynnade i ett förslag om stödåtgärder till förmån för såväl spelfilm som kortfilm. Beträffande spelfilmen skulle ekonomisk garanti i viss omfattning och på vissa villkor beviljas till framställning av filmer, vilka befunnos äga synnerligt värde ur konstnärliga och kulturella synpunkter, och särskilt filmer med nationell syftning. Bedömningen av vilka filmer som skulle komma i åtnjutande av statligt stöd avsågs som regel ske på manuskriptstadiet genom en av Kungl. Maj:t tillsatt statens filmnämnd.

I fråga om kortfilmen förordades dels statligt initiativ till produktion av sådana kortfilmer, som ur allmänt kulturella synpunkter kunde betecknas som värdefulla och även konstnärligt sett motsvarade höga krav, dels ekonomiskt stöd åt producent, som planerade inspelning av sådan film, genom bidrag av statsmedel till framställningskostnaden. Handhavandet av kortfilmstödet skulle åvila den föreslagna filmnämnden.

Förslaget avstyrktes av statskontoret och riksräkenskapsverket. Statskontoret kritiserade den föreslagna förhandsbedömningen av filmernas kvalitet såsom en ur olika synpunkter föga tilltalande anordning. Även statens biografbyrå underströk svårigheterna med en sådan bedömning. De i ärendet hörda branschorganisationernas inställning till förslaget var dock positiv, bortsett från en del kritiska synpunkter med sikte på behovet av filmfackets representation i filmnämnden.

Förslaget har ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Den 3 januari 1949 bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppdrag — förutom att verkställa en översyn av

filmgranskningsverksamheten — att utreda frågan om för barn lämpad film. Av direktiven för utredningen (1949 års filmkommitté) framgår, att de sakkunniga i sistnämnda del bl. a. ha att överväga spörsmålet om ett statligt stöd i någon form i syfte att stimulera produktionen av goda barnfilmer, i första hand efter linjer som anvisats i det av 1941 års filmutredning avgivna betänkandet.

Vid 1949 års riksdag väcktes dels en motion (I: 217) angående sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar, dels ock en motion (II: 271) angående stöd åt svensk filmproduktion genom överföring till vederbörande producent av 20 % av de skattebelopp, som influtit vid visning av svensk film. I sitt betänkande nr 41 yttrade 1949 års bevillningsutskott, att det enligt utskottets mening vore önskvärt, att frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion närmare övervägdes. Utskottet förordade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att en utredning verkställdes i fråga om möjligheterna att bereda statligt stöd åt svensk filmproduktion.

1949 års riksdag, som godkände bevillningsutskottets betänkande, hemställde i skrivelse den 18 maj 1949 (nr 254), att Kungl. Maj:t ville, såvitt nu är i fråga, verkställa utredning beträffande de i förenämnda båda motioner berörda spörsmålen samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagsskrivelsen anmäldes i konseljen den 28 april 1950. I *direktiven* för den därvid beslutade utredningen anförde jag i huvudsak följande.

Den av 1949 års riksdag begärda utredningen torde nu böra verkställas. Den första fråga, som därvid bör bli föremål för undersökning, är huruvida det aktuella produktions- och kostnadsläget är sådant att statliga stödåtgärder överhuvud kunna anses påkallade. Vid jakande svar på denna fråga bör vidare prövas, i vilken form ett eventuellt stöd åt den svenska filmproduktionen bör lämnas.

För egen del anser jag det angeläget, att man såvitt möjligt söker undvika de olägenheter och svårigheter, som ofrånkomligen äro förenade med en anordning, enligt vilken stöd beredes allenast åt produktionen av såsom högklassig ansedd film. Detta skulle kunna ske om eventuella stödåtgärder komme att avse all svensk filmproduktion. Därest denna princip godtages — och man alltså avvisar tanken att göra stödåtgärderna beroende av en kvalitetsbedömning av filmerna — kan stöd åt den svenska filmproduktionen knappast ifrågakomma i annan form än såsom restitution av viss del av den nöjesskatt, som influtit vid visning av filmerna i fråga. Frågan om storleken av den andel av nöjesskatten, som sålunda skulle restitueras till vederbörande producent, kan självfallet icke besvaras utan en närmare utredning.

Därest statliga stödåtgärder överhuvud finnas böra ifrågakomma, torde utredningen i första hand böra avse en närmare undersökning av möjligheterna att lösa frågan enligt den nyss skisserade linjen. Även andra möjligheter till lösning av frågan torde emellertid böra prövas, i den mån anledning därtill anses förefinnas. Vid prövningen av de hithörande spörsmålen torde bl. a. böra beaktas de åtgärder, som vidtagits i våra grannländer i syfte att stödja inhemsk filmproduktion.

De av mig för ändamålet tillkallade sakkunniga — ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen Erik Hagberg, tillika ordförande, ledamoten av samma kammare, redaktören Ingemar Andersson, revisorn i riksräkenskapsverket Nils Detlofsson samt regissörerna Henrik Dyfverman

och Gustaf Edgren — vilka antagit benämningen *1950 års filmutredning* — ha den 20 januari 1951 överlämnat betänkande om statligt stöd åt svensk filmproduktion (SOU 1951: 1).

Över betänkandet ha, efter remiss, *yttranden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens biografbyrå, valutakontoret, statens handels- och industrikommission, statens priskontrollnämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs län, Kalmar län, Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Värmlands län, Gävleborgs län, Västernorrlands län och Norrbottens län, svenska filmsamfundet, föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges biografägareförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Sveriges filmuthyrareförening u. p. a., svenska industrijänstemannaförbundet, svenska teaterförbundets fackorganisation samt Stockholms film- och teaterarbetareförening. Ordenshusens riksförening, som beretts tillfälle att yttra sig, har avstått därifrån.

I anledning av betänkandet har utrikesdepartementets pressbyrå ingivit en promemoria angående önskvärdheten av statligt stöd för framställning av kortfilm, särskilt med hänsyn till upplysningsarbetet om Sverige utomlands. Företrädare för kortfilmproduktionen i dess olika yttringar ha vidare inkommit med en skrivelse. Slutligen föreligger en framställning, undertecknad av ett antal filmregissörer m. fl.

Jag övergår härefter till att lämna en redogörelse för innehållet i betänkandet. I detta är såsom Bilaga 1 intagen en av utredningens sekreterare upprättad sammanställning av upplysningar om film- och biografbranschen i Sverige. Sammanställningen torde såsom *Bihang* fogas vid detta protokoll. Vidare har till utredningens betänkande fogats en redogörelse för åtgärder till stöd åt filmproduktionen i vissa andra länder. Beträffande denna redogörelse torde jag få hänvisa till betänkandet (Bilaga 2).

1950 års filmutredning.

Aberopade undersökningar. Enligt direktiven för utredningen har den först haft att ta ställning till frågan, om det aktuella produktions- och kostnadsläget är sådant, att statliga stödåtgärder kunna anses påkallade till förmån för svensk filmproduktion.

I. Vid bedömningen av denna fråga har utredningen till en början haft tillgång till en av *Företagsekonomiska forskningsinstitutet* vid Handelshögskolan i Stockholm (FFI) på uppdrag av föreningen Sveriges filmproducenter utförd och i januari 1950 framlagd jämförande undersökning av kostnader och intäkter för svensk film under de båda spelåren 1941/42 och 1947/48. Denna undersökning, som inom FFI verkställdes av amanuensen därstädes Sture Gustafsson och som föreligger redovisad i en av FFI utgiven stencilerad publikation med titeln »Den svenska filmproduktionens ekonomi», har vidare på initiativ av producentföreningen kompletterats med liknande undersökningar beträffande dels kostnader och intäkter under spelåret 1948/49 och dels kostnader under spelåret 1949/50. Sedan ytterligare material ställts till utredningens förfogande, ha sifferuppgifterna på vissa punkter justerats av utredningen.

För undersökningarnas uppläggning må i anslutning till betänkandet följande redogörelse lämnas.

Undersökningarna bygga på uppgifter om kostnader och intäkter för de under resp. spelår (tiden 1 juli ett år—30 juni följande år) premiärsatta filmerna, vilka uppgifter införskaffats från producentföretagen. Av olika anledningar ha — utom för 1948/49 med 28 filmer — uppgifter om samtliga filmer under undersökningsperioderna inte stått till buds; för 1941/42 avse uppgifterna sålunda 33 filmer av totalt 36, för 1947/48 37 av 38 och för 1949/50 (endast kostnadsuppgifter) 29 av 34.¹ För vissa av de redovisade filmerna ha kostnadsuppgifterna dock inte varit så specificerade, att de kunnat utnyttjas för en analys av kostnadernas fördelning på olika kostnadsslag.

Undersökningarna äro — enligt de för dem meddelade direktiven — i så måtto ofullständiga, att de inte omfatta filmproduktionens *samtliga* kostnader och intäkter; de ha nämligen närmast åsyftat att ge en bild av *förändringarna* i produktionens ekonomi. I totalkostnaderna för en spelfilm ha sålunda väl inräknats med själva filmens produktion sammanhängande kostnader (manuskriptkostnader, löner till agerande och inspelande personal, ateljéhyra, musikkostnader etc.) ävensom vissa distributionskostnader, som direkt kunna hänföras till filmen i fråga, t. ex. reklamkostnader och kostnader för filmkopior. Däremot ha *inte* inräknats de distributionskostnader, som ha med själva uthyrningsverksamheten att göra, och inte heller sådana allmänna produktionskostnader som kostnader för den administrativa ledningen och kontorspersonalen, kostnader för outnyttjade manuskript etc. Anledningen därtill är att dessa kostnader inte kunna fördelas på olika filmer efter orsakslagiska grunder. Intäktsuppgifterna å sin sida omfatta *inte* dels exportintäkter och dels sådana intäkter på den svenska marknaden, som influtit efter utgången av mars året efter premiäråret (alltså efter 31 mars 1943 beträffande 1941/42 års filmer osv.). Intäktsuppgifterna ha vidare minskats med belopp, som ha antagits genomsnittligt svara mot de icke medtagna distributionskostnaderna. Undersökningarna besvara således, enligt publikationen »Den svenska filmproduktionens ekonomi», inte definitivt »frågan, i vad mån en spelfilm under någondera perioden i genomsnitt gick med 'vinst' eller 'förlust' absolut sett, eller i vad mån de individuella filmbolagens verksamhet lämnat ett positivt eller negativt resultat under de båda spelåren». I den nämnda publikationen erinras likaledes om att det inte åsyftats att närmare undersöka, om filmproduktionens kostnader i och för sig äro höga; frågor sådana som huruvida planläggningen av en film är rationellt genomförd, huruvida de använda arbetsmetoderna äro effektiva eller huruvida organisationsförhållandena i övrigt inom de filmproducerande företagen äro tillfredsställda ha alltså inte diskuterats.

I fråga om produktionskostnadernas utveckling anföres, att genomsnittskostnaden (aritmetiska mediet) för de undersökta filmerna uppgick 1941/42 till 266 000 kronor, 1947/48 till 317 000 kronor, 1948/49 till 347 000 kronor och 1949/50 till 344 000 kronor. Uttryckt i relativa tal och med kostnaden för 1941/42 satt till 100 var kostnaden för 1947/48 119, för 1948/49 130 och för 1949/50 129.

Tas medianen i stället för aritmetiska mediet² som uttryck för genom-

¹ Den bristande överensstämmelsen med de i härvid fogade *Bihang* (= Bilaga 1 till utredningens betänkande) lämnade uppgifterna om antalet svenska filmer under spelåren 1947/48, 1948/49 och 1949/50 torde enligt utredningen bero på skiljaktiga utgångspunkter i fråga om premiärdata; i Bihangets har filmernas premiär i Stockholm varit normerande för deras hänförelse till ett visst spelår.

² Aritmetiska mediet är lika med summan av de enskilda enheternas värden dividerad med antalet enheter. Medianen är lika med värdet för den mellersta enheten i en serie, där enheterna äro ordnade i storleksföljd.

snittet blir serien 256 000, 314 000, 324 000 och 330 000 (i relativa tal resp. 100, 123, 127 och 129).

Filmernas fördelning på olika kostnadsklasser framgår av följande tabell.

Kostnadsklass (i tusental kr)	A n t a l f i l m e r			
	1941/42	1947/48	1948/49	1949/50
100—200	4	—	—	—
200—300	23	14	8	10
300—400	4	20	11	14
400—500	1	3	9	4
500—600	1	—	—	—
600—700	—	—	—	1
Summa	33	37	28	29

De olika kostnadsslagens utveckling har varit föga enhetlig, något som framgår av den detaljanalys i detta avseende, som ingått i undersökningarna. Materialet för denna har dock varit mer begränsat än för undersökningarna i stort, sålunda för 1941/42 21 filmer, för 1947/48 likaledes 21 filmer, för 1948/49 25 filmer och för 1949/50 24 filmer.

Utvecklingen från 1941/42 till 1949/50 belyses i efterföljande uppställning.

Kostnadsslag	Genomsnittskostnad (aritmetiskt medium)								1947/48 — 1949/50 i jämförelse med 1941/42 (1941/42 = 100)		
	1941/42		1947/48		1948/49		1949/50		1947/48	1948/49	1949/50
	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.			
Manuskript	15 800	5.7	18 500	5.5	19 100	5.5	21 000	6.2	117	121	133
Regipersonal ...	21 400	7.8	29 300	8.7	27 100	7.8	27 100	8.0	137	127	127
Skådespelare och statister	48 900	17.7	62 500	18.7	66 200	19.1	56 800	16.7	128	135	116
Teknisk personal etc.	15 200	5.5	21 800	6.5	21 600	6.2	20 600	6.1	143	142	136
Hantverkare och scenarbetare ...	27 500	10.0	33 500	10.0	33 000	9.5	34 900	10.3	122	120	127
Ateljé	46 900	17.0	50 100	15.0	49 900	14.4	54 000	15.9	107	106	115
Rekvisita	10 200	3.7	12 800	3.8	9 900	2.9	12 500	3.7	125	97	123
Resor och transporter ...	9 000	3.3	12 800	3.8	21 000	6.1	19 300	5.7	142	233	214
Musik	9 000	3.3	11 500	3.4	13 100	3.8	9 600	2.8	128	146	107
Råfilm och labo- ratorium	27 100	9.8	30 400	9.1	32 400	9.3	35 100	10.3	112	120	130
Filmkopior	21 700	7.9	21 000	6.3	22 100	6.4	24 100	7.1	97	102	111
Reklam	14 200	5.2	18 400	5.5	18 100	5.2	16 300	4.8	130	127	115
Diverse	5 500	2.0	8 500	2.6	7 600	2.2	3 200	0.9	155	138	58
Fyllnadspro- gram*	3 000	1.1	3 800	1.1	5 600	1.6	5 100	1.5	127	187	170
(Fyllnadspro- gram)	(9 000)		(10 300)		(8 800)		(7 700)		(114)	(98)	(86)
Totalt	275 400	100.0	334 900	100.0	346 700	100.0	339 600	100.0	122	126	123

* Kostnader för fyllnadsprogram har för de fyra spelären redovisats för endast resp. 7, 8, 16 och 16 filmer. De inom parentes angivna siffrorna avser aritmetiska medierna för dessa filmer, medan siffrorna utan parentes är uträknade som genomsnitt för samtliga resp. 21, 21, 25 och 24 filmer.

Att genomsnittet för totalkostnaderna skilja sig från de i uppställningen angivna förklarar ha samband med att antalet filmer där är mindre.

Vid den första undersökningen — avseende utvecklingen från 1941/42 till 1947/48 — har vederbörande utredningsman sökt klarlägga, hur olika faktorer samverkat till den konstaterade kostnadsstegringen. Han har därvid, med reservation för osäkerheten i beräkningarna, kommit till det resultatet, att pris- och lönehöjningar orsakat bortåt två tredjedelar av denna kostnadsstegring, under det att den återstående stegringen i huvudsak skulle finna sin förklaring i att fler eller mera högklassiga produktionsfaktorer använts vid inspelningarna.

Beträffande produktionsintäkternas utveckling framgår, att genomsnittsinträdet per film 1941/42 var 277 000 kronor, 1947/48 249 000 kronor och 1948/49 268 000 kronor (i relativa tal resp. 100, 90 och 97).

Motsvarande mediansiffror voro 260 000, 233 000 och 240 000 (i relativa tal 100, 90 och 92).

Nedanstående tabell upptar fördelningen på intäktsklasser.

Intäktsklass (i tusental kr.)	A n t a l f i l m e r		
	1941/42	1947/48	1948/49
0—100	—	2	3
100—200	8	12	5
200—300	13	13	9
300—400	8	8	6
400—500	3	1	4
500—600	1	1	—
600—700	—	—	1
Summa	33	37	28

En jämförelse mellan kostnadernas och intäkternas utveckling ger följande resultat.

Med utgångspunkt från de kostnads- och intäktsbegrepp, som använts vid undersökningarna, ha 19 av de 33 undersökta filmerna från 1941/42 gett överskott, medan motsvarande siffra för 1947/48 är 7 av 37 och för 1948/49 8 av 28. Beloppsmässigt ha 1941/42 års filmer resulterat i ett genomsnittsoverskott på 12 000 kronor, 1947/48 och 1948/49 års däremot i underskott på resp. 68 000 och 79 000 kronor (med medianmått + 10 000, —104 000 och —94 000). Liksom i andra sammanhang betonas det, att dessa sifferuppgifter, som en följd av den begränsade ramen för undersökningarna, inte få uppfattas som exakta uttryck för det ekonomiska utfallet av filmbolagens produktionsverksamhet.

I tabellform fördela sig de undersökta filmernas resultat som följer.

Resultatklass (i tusental kr.)	A n t a l f i l m e r		
	1941/42	1947/48	1948/49
— 400 — — 300	—	—	1
— 300 — — 200	—	2	3
— 200 — — 100	2	17	9
— 100 — 0	12	11	7
0—100	15	4	6
100—200	2	2	2
200—300	1	1	—
300—400	1	—	—
Summa	33	37	28

II. Utredningen anger vidare, att den genom auktoriserad revisor låtit företaga en kontrollundersökning rörande filmproduktionens ekono-

miska förhållanden. Åt Dahlgrens Revisionsbyrå AB i Stockholm har sålunda — sedan vederbörande filmägares medgivande inhämtats — uppdragits att granska kostnader och intäkter för elva av utredningen utvalda svenska filmer med premiär under tiden 1 juli 1947—31 december 1948. Urvalet av filmer har gjorts så, att olika producenter, regissörer och filmgenrer skulle bli företrädda. Granskningen har närmast åsyftat *dels* att på basis av ett detaljgranskat siffermaterial verkställa en stickprovskontroll av och en jämförelse med de i det föregående refererade utredningarna om filmproduktionens ekonomi och *dels* att ge underlag för uppskattning av de kostnads- och intäktsmoment, som fallit utom ramen för de nämnda utredningarna.

För granskningen har revisionsbyrån tagit del av producentföretagens räkenskaper för de berörda filmerna. I stor utsträckning ha dessa räkenskaper detaljgranskats med utgångspunkt från tillgängligt primärmaterial i form av fakturor, kontrakt etc. Företagens räkenskaper i deras helhet ha därutöver i någon mån kunnat utnyttjas. Revisionsbyrån har konstaterat, att de undersökta företagens räkenskaper som helhet gett ett gott intryck, att välutvecklade kontoplaner som regel använts och att vid granskningen inte påträffats något fall, då produktionen av en film i vilseledande syfte påförts kostnader, som inte ägt samband med denna produktion.

Rörande granskningsresultaten anföres följande.

I fråga om sju av de elva undersökta filmerna ha kostnads- och intäkts-siffror jämförts med motsvarande uppgifter enligt den av FFI gjorda utredningen för 1947/48. I flertalet fall ha därvid de jämförda uppgifterna visat sig stämma i huvudsak överens. I intet fall ha i nämnvärd mån FFI:s kostnadssiffror överstigit eller dess intäkts-siffror understigit de nu konstaterade. Sammanfattningsvis har revisionsbyrån framhållit, att granskningsresultaten synts »i allt väsentligt bekräfta riktigheten av den bild, som i FFI:s utredning tecknats över den svenska filmproduktionens ekonomiska läge» och att vissa vid bearbetningen av primärmaterial uppkomna differenser inte synts »vara av den art och storleksordning, att de förrycka de slutsatser som dragits».

Vad angår exportintäkter och intäkter efter utgången av mars året efter premiäråret — de intäkter alltså, som inte medtagits i de tidigare utredningarna — ha de förra i fråga om de elva undersökta filmerna utgjort i genomsnitt (aritmetiskt medium) 2,8 % av intäkterna på den svenska marknaden och de senare av revisionsbyrån betecknats som mycket små.

Revisionsbyrån har vidare sökt ange arten och storleksordningen av de produktionskostnader, som avsiktligt inte beaktats vid de tidigare utredningarna. Till dessa ha sålunda befunnits höra bl. a. förluster på filmdistributionen, förluster på icke använda manuskript, förluster på helårsengagerade skådespelare m. fl. kostnader för administration av produktionen, räntekostnader samt förluster på ateljéverksamhet. Beträffande deras storlek — som angetts väsentligt växla för olika filmer och företag — har det uttalats, att »knappast i något fall torde de sammanlagt motsvara mindre än 10 % av den redovisade produktionskostnaden».

III. Slutligen redovisas (betänkandet s. 19—21) en undersökning av svensk och utländsk films marknadsförhållanden.

För att vinna kännedom om hur biljettintäkterna (efter avdrag av nöjes-skatten) på landets biografier ha fördelat sig mellan svenska och utländska långfilmprogram under de senaste spelåren avlät utredningen i september 1950 efter samråd med Sveriges biografägareförbund, Sveriges Folkbiografier AB och Ordenshusens riksförening samt med dessa organisationers direkta medverkan en rundskrivelse till landets samtliga biografägare med anhållan om uppgifter enligt särskilt formulär.

De inkomna svaren ha på utredningens uppdrag statistiskt bearbetats av Dahlgrens Revisionsbyrå AB. Bearbetningen har omfattat uppgifter från ca 770 biografier (dvs. ca 30 % av samtliga). I enlighet med de för bearbetningen lämnade direktiven har en uppdelning gjorts av materialet med hänsyn till biografernas belägenhet inom orter av olika befolkningstäthet. Vidare ha uppgifterna från biografier, som samverka med Sveriges Folkbiografier AB och Ordenshusens riksförening, gjorts till föremål för särskild analys.

Beträffande representativiteten av det bearbetade materialet och bearbetningens resultat torde jag få hänvisa till betänkandet. Jag inskränker mig till att återgiva utredningens uppgift, att nedgången i antalet filmer från spelåret 1947/48 till 1949/50 utgjorde ca 22 %, medan intäkterna från svensk film under samma period sjönko med ca 10 %. Här må även redovisas följande tabläer, som ange den svenska filmens andel i de såsom resultat av enkäten redovisade biljettintäkterna, dels för hela landet, dels för olika ortskategorier.

	Spelår	Hela landet		
	1947/48	34 %		
	1948/49	31 »		
	1949/50	32 »		
	Spelår	Stockholm	Göteborg	Malmö
	1947/48	26 %	33 %	28 %
	1948/49	23 »	27 »	27 »
	1949/50	27 »	28 »	25 »
	Spelår	Övriga städer och köpingar	Municipal- sambällen	Övriga orter
	1947/48	38 %	44 %	46 %
	1948/49	35 »	41 »	42 »
	1949/50	35 »	42 »	44 »

Den svenska filmens krissituation. Utredningen finner de nu refererade undersökningarna utvisa, att den svenska filmproduktionen som helhet betraktad fått vidkännas betydande förluster under de senaste åren. De gynnsamma ekonomiska förutsättningarna för den svenska filmen under tiden för andra världskriget, då importen av utländsk film var starkt försvärad, ha till följd av olika samverkande omständigheter förbytts i en krissituation.

De enligt utredningens mening väsentligaste faktorerna i denna utveckling ha varit följande.

1. Produktionskostnaderna ha avsevärt ökat under 1940-talet till följd av den allmänna uppgången av pris- och lönenivån.

2. Biografernas biljettpriser ha till följd av priskontroll och skärpt nöjesbeskattning för biografföreställningar inte kunnat höjas till en mot produktionskostnadernas stegring svarande nivå.

3. Genom återgången till normala förhållanden på den internationella filmmarknaden skärptes konkurrensen från den utländska filmen, delvis av den anledningen att publiken under krigsåren i viss mån blivit »undernörd» med sådan film.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden kan det — uttalar utredningen — vara ägnat att förvåna, att produktionsverksamheten kunnat fortsätta så länge och i så pass stor omfattning som faktiskt har skett. Härom anföres följande.

Förklaringen ligger i väsentlig mån däri, att de stora produktionsföretagen antingen äro ägare till eller nära lierade med företag som driva biografirörelse. I sin egenskap av biografägare ha dessa företag måst räkna med publikens krav på att få se svensk film. De ha därför funnit det välbetänkt att använda en del av vinster från biografvisningen till att täcka förlusterna på produktionen.

Andra faktorer ha även spelat in. Under en mångårig verksamhet ha de stora producentföretagen uppbyggt en betydande organisatorisk, personell och teknisk apparat kring inspelningsverksamheten. Det är naturligt, att man i det längsta sökt hålla denna apparat vid makt, både av hänsyn till de betydande kapital som nedlagts i ateljéer m. m. och till den stora staben av fast adjungerad konstnärlig, teknisk och administrativ personal. Till det sagda bör läggas — och detta gäller inte minst de smärre eller sporadiskt uppträdande producenterna — filmbranschens spekulativa karaktär, något som har sin grund i den irrationella faktor som publiken och publiksmaken utgör.

Utredningen anför vidare.

Bekant är att flera filmproducenter, som saknat stödet av egen biografirörelse, till följd av de nuvarande ekonomiska svårigheterna tvingats upphöra med sin verksamhet. Sitt mest observerade uttryck har den svenska filmkrisen fått genom föreningen Sveriges filmproducenters sammaren 1950 tillkännagivna och den 1 januari 1951 ikraftträdde beslut att upphöra med inspelningen av svensk långfilm tills vidare. Beslutet inbegriper, på något undantag när, samtliga producenter av svensk långfilm. Vad som efter sistnämnda datum kommer att produceras begränsar sig enligt vad som i detta sammanhang meddelats till de kortare filmtyperna av reklam-, nyhets- eller dokumentärkaraktär.

Fortsättningsvis framhåller utredningen, att en längre tids produktionsinställelse innebär, att producenternas möjligheter att återgå till en tidigare ordning bli beskurna. Vissa grupper av personalen ha skingrats och måste ersättas med nya krafter med mindre erfarenhet, medan under tiden den utländska filmen har stärkt sina kontraktspositioner bland biografägarna.

Teknisk och konstnärlig standardsänkning och skärpt konkurrens från den utländska filmen äro sålunda några av de perspektiv, som måste hållas i sikte, när man tar ställning till vad som kan och bör göras för den svenska filmens framtid.

Betydelsen av en kontinuerlig svensk filmproduktion. Utredningen hävdar, att uppehållandet av en svensk spelfilmproduktion inte får ses som något isolerat branschintresse utan måste tillmätas betydelse ur vidare synpunkter.

Inledningsvis framhåller utredningen — med understrykande av vad som i denna del anförts i 1949 års bevillningsutskotts av riksdagen godkända betänkande nr 41 — den kulturpolitiska aspekten på frågan. Härom anføres i huvudsak följande.

Den svenska filmen har en stark och bred förankring hos den biografbesökande allmänheten. För stora folkgrupper har svensk film blivit en självklar tillgång, ett behov. Svensken i gemen vill höra sitt eget språk och se svensk natur, svenskt liv och svenska seder återgivas från den vita duken. En inhemsk filmproduktion representerar härigenom ett nationellt värde.

Den utländska filmen, som med jämna mellanrum tillför oss märkliga konstnärliga produkter och även i underhållningshänseende är en stimulerande faktor, bjuder jämsides därmed åtskillig gottköpsvara. De för närvarande visade utländska filmerna utgöra ändock ett tämligen snävt urval av de bättre och bästa alstren från utlandsproduktionen. Ett tomrum efter de försvinnande svenska filmerna måste därför fyllas genom ett ökat utrymme åt medelmåttig och undermålig utländsk film, som — bortsett från dess mindre dragningskraft på svensk publik — inte kan betecknas som önskvärd.

Utsikten att de stora folklagrens smak, åsikter och levnadsbehov skulle komma att via filmen uteslutande bearbetas genom utländska produkter och hämta sin näring ur de miljöer, föreställningar och intryck som de föra till togs, utan något komplement av svenska bilder och tankegångar, är föga tilltalande. Svensk film är eller kan i likhet med svensk teater, svensk radio och svensk press vara ett utomordentligt instrument för att hålla vår svenska egenart levande.

Även om svensk film inte heller under gynnsammare arbetsbetingelser mer än delvis kan uppfylla sådana kvalitetskrav som man avser när man talar om kulturellt betydande insatser, kan man enligt utredningens mening näppeligen bortse från dessa kulturpolitiska perspektiv.

Bland mer allmänkulturella synpunkter som gett sig tillkänna och som utredningen vill understryka äro de som erinra om filmen som en demokratisk och allmäntillgänglig institution, där man inte minst har att ta hänsyn till landsbygdens behov av svensk film och betydelsen av att förströelsemöjligheterna där inte bli beskurna.

I detta sammanhang förtjänar också att påpekas, att de kortfilmer som framställts i statens, folkbildningsarbetets och näringslivets tjänst mista stödet av den utomordentliga spridning som en sättning till en svensk spelfilm oftast medför och för sin visning bli i största utsträckning hänvisade till småfilmnätet, om de svenska långfilmerna försvinna.

Till den kulturpolitiska aspekten på frågan om den svenska filmens betydelse anmäla sig, anför utredningen, också synpunkter av sådan samhälls-ekonomisk innebörd, att de i och för sig tvinga till ett övervägande av

verksamt stöd åt svensk filmproduktion. Till utveckling därav anför utredningen.

Utredningen vill till en början fästa uppmärksamheten på det allmännas *nöjesskatteintäkter*. Försvinner den svenska filmen — som för närvarande ger ca en tredjedel av biografernas inspelningsresultat — blir den sannolika konsekvensen, att dessa intäkter sjunka. Från branschekunigt håll har beräknats, att de vid ett bortfall av de svenska filmerna nytillkommande utländska på sin höjd skulle samla hälften så stor publik. Om denna beräkning är riktig, skulle denna minskning i nöjesskatteintäkterna komma att uppgå till i runt tal 8 miljoner kronor, varvid statsverkets förlust skulle bli 6 miljoner kronor och kommunernas 2 miljoner. Den reservationen måste visserligen göras, att den försvinnande biografpubliken kan komma att söka sig till andra nöjesformer. Det bör dock hållas i minnet, att dessa åtminstone för närvarande äro avsevärt lägre beskattade.

Även för *handelsbalansen* skulle en nedlagd svensk filmproduktion inverka menligt, därigenom att den utländska ersättningsfilmen medför ett ökat utflöde av främmande valutor. Även om man på sätt som nyss anförts utgår från att dessa filmer samla endast hälften så stor publik som de bortfallande svenska, ger dock en på uppgifter från valutakontoret grundad uppskattning vid handen, att detta merutflöde skulle vara av storleksordningen 3 miljoner kronor för år.

Svårare ställer det sig att ens ungefärligt beräkna, vad staten i händelse av den svenska filmens försvinnande indirekt förlorar på en minskning av *skatteunderlaget* för biografägarna samt för den i produktionen helt eller delvis engagerade tekniska och konstnärliga personalen — bortsett från de sociala synpunkter, som kunna anföras i samband med dessa yrkesgruppers överflyttning till tjänster, för vilka de icke äga motsvarande utbildning. Uteslutet är inte, att de bäst renommerade regissörerna av yngre årgång samt en del kvalificerat skickliga filmfotografer och tekniker komma att knytas till utländsk filmproduktion.

Sammanfattningsvis framhåller utredningen som sin åsikt, att den svenska filmens vara eller icke vara är ett väsentligt samhällligt spørsmål, vare sig man på detta anlägger kulturella, sociala, nationalekonomiska eller fiskaliska synpunkter. I flertalet europeiska länder har det också ansetts vara en nationell angelägenhet att genom direkta eller indirekta åtgärder främja den inhemska produktionen av film. Detta gäller inte minst våra nordiska grannländer, där det statliga stödet åt filmen givits en betydande omfattning. I vårt land däremot — med en fyrtioårig kontinuerlig filmproduktion, som under stumfilmepoken gjorde en självständig insats i filmens konstnärliga utveckling och som alltjämt i sina bästa alster står i internationell klass — ha statsmakterna hittills i stort sett endast uppmärksammat filmen såsom skatteobjekt och såsom föremål för censur. Det nu inträdda filmstoppet på inspelningsateljéerna utgör en aktuell påminnelse om det vid olika tider och i skilda sammanhang understrukna behovet av positivt inriktade statliga åtgärder.

Från nu anförda synpunkter och mot bakgrunden av vad som ådagalagts om den svenska filmens ogynnsamma ekonomiska villkor finner utredningen berättigade krav kunna uppställas på det allmännas ekonomiska medverkan

till att möjligheter skapas för bedrivandet av en fortsatt svensk filmproduktion.

För att kunna bedöma omfattningen av denna medverkan från det allmännas sida har utredningen sökt klarlägga *dels* i vad mån filmproduktionens kostnader kunna nedbringas, *dels* vad som från producenternas och biografernas sida kan göras i syfte att öka produktionens inkomstmöjligheter.

Filmproduktionens kostnader. Svensk film är — påpekar utredningen — starkt beroende av väder och vind för sina exteriörtagningar, som dessutom av de klimatiska förhållandena i stort sett äro begränsade till en kort tid av året. En filmexpedition med dryga dagskostnader kan av en otjänlig väderlek tvingas till överksamhet under veckor, vilket i sin tur kan leda till att den mest förutseende produktionsplan raseras: ateljéarbetet måste om-disponeras, kontrakt prolongeras osv. Vidare är den svenska filmen i stor utsträckning hänvisad till teatrarnas artister. Möjligheterna att ekonomiskt fördelaktigt utnyttja uppställningarna i ateljéerna begränsas i hög grad av att rollinnehavarna ofta nog bara kunna stå till förfogande vissa timmar på dagen, ibland t. o. m. endast nattetid. Dessa irrationella faktorer måste beaktas vid bedömandet av den ej sällan förekommande kritiken mot påstådda brister i planeringen och organiserandet av filminspelningarna.

Utredningen anmäler i detta sammanhang, att svenska industritjänstemannaförbundet, Stockholms film- och teaterarbetareförening samt svenska teaterförbundets fackorganisation vid överläggningar med utredningen ha pekat på vissa föregivna missförhållanden inom produktionen, vilka enligt de nämnda organisationernas mening finge tillskrivas en icke obetydlig del av ansvaret för det uppkomna filmstoppet. Härom anföres följande.

I en P. M. som tillställts utredningen av industritjänstemannaförbundet påpekas sålunda, att »filmerna till stor del fördyras genom alltför bristfälliga förberedelser och bristande samarbete emellan de olika tekniska avdelningarna». Man rekommenderar därför ett »planeringsråd», som skulle bestå av filmens produktionsledare, regissör, arkitekt, fotograf, ljudingenjör och inspicient samt i förekommande fall av specialister såsom musiker osv. Detta planeringsråd »skall exempelvis bestämma, vad som skall tagas i exteriör och platserna i detalj för dessa, avgöra vad som skall tagas stumt eller med ljud och vad som skall tagas i ateljé» osv. Överhuvudtaget bör allt planeras i mycket god tid. Slutligen rekommenderas ett samarbete de olika ateljéerna emellan beträffande tekniska framsteg och praktiska arbetsmetoder.

Stockholms film- och teaterarbetareförening fäster stor vikt vid »en mera kontinuerlig verksamhet» inom filmproduktionen. Föreningen påtalar regissörernas maktställning, beträffande vilken man »med fullt fog kan tala om diktatorer», och hävdar, att dessa ha sin del i filmproduktionens dåliga ekonomi genom en obetänksam planering. Företagsnämnder inom våra större ateljéer skulle »på längre sikt kunna bidra till bättre planering och organisation».

Även svenska teaterförbundets fackorganisation har vitsordat den improvisation som alltför ofta präglar filmarbetet och som — utöver den skada som därvid tillfogas filmerna rent konstnärligt — borde kunna bedömas som ekonomiskt otillfredsställande.

Å andra sidan — påpekar utredningen — hävdas från producenternas sida med största bestämdhet, att erinringar av denna art i stort sett måste tillbakavisas.

Det finns brister, medger man, men de skulle näppeligen elimineras genom inskränkningar i regissörens befogenheter och tillsättandet av några planeringsråd. Regissören är inspelningens konstnärlige ledare och måste få arbeta med så fria händer som möjligt för att med tillgängliga resurser skapa bästa möjliga resultat. Ett överflyttande av hans personliga ansvar på ett större flertal skulle vara mycket olyckligt. Och varje planeringsråd skulle medföra mer eller mindre omständliga procedurer, som näppeligen skulle uppvägas av någon rationell insats i besparingssyfte.

Man anför också från producenthåll vissa exempel på åtgärder, som redan vidtagits till förbilligande av produktionsapparaten: man har sålunda sökt knappa in på antalet uppställningar för filmerna, utesluta kostsamma exteriörer, använda sig av mindre musik och orkestrar, engagera billigare krafter för biroller, anställa särskilda repetitioner med skådespelarna och därmed förkorta arbetstiden i ateljén med enskilda scener samtidigt som antalet omtagningar nedbringats osv. Men samtidigt vill man fästa uppmärksamheten på att inknappningarna riskera att bidra till en torftighet, som blir oekonomisk när filmen är ute i marknaden. Konkurrensen med den vida mer påkostade utländska filmen fordrar en viss minimistandard.

Utredningen berör härefter de ofta uppmärksammade s. k. stjärngagerna och anför därom bl. a. följande.

Att vissa i filmen engagerade konstnärer ha stora inkomster kan väl konstateras. Enligt vad utredningen erfarit ha emellertid producenterna genom en gemensam aktion lyckats komma överens om vissa individuella övre gränser för skådespelarnas honorar. Från det allmännas sida återstå därför knappast några möjligheter att därutöver minska toppgagerna med mindre än att man gör ingripanden, som skulle eliminera konkurrensen dels inom filmvärlden, dels i förhållande till andra institutioner, t. ex. folkparkerna.

Man torde med skäl kunna förvänta, att de enskilda producenterna inför gynnsammare arbetsbetingelser för den svenska filmproduktionen inte låta de högre gagerna ytterligare öka. Som bekant har man här att göra med en företeelse, som gärna uppmärksammas och som kan räknas bli dubbelt påpassad i samma mån som det allmänna tillskjuter medel för upprätthållandet av en svensk filmproduktion. Skulle sedermera på detta speciella fält eller överhuvudtaget på utgiftssidan visa sig tendenser till slöseri, måste detta självfallet i negativ riktning påverka intresset från det allmännas sida att ge filmproduktionen sitt stöd.

Vidare erinrar utredningen om vissa projekt, syftande till en filmindustriplanering i stort, och anför.

Den svenska filmproduktionen är praktiskt taget helt förlagd till Stor-Stockholm och det kan därför i och för sig synas rimligt, att man så långt det går utnyttjar denna möjlighet till centralisering i den betydelsen att samtliga filmbolag samarbeta om ateljéutrymmen, upphandling etc.

På detta område ha, visar det sig, försök redan gjorts. Det förefaller också svårt att med bibehållande av filmproduktionen som en fri näring vidta enhetliga åtgärder, då sådana näppeligen skulle kunna effektivt genomföras utan stora investeringar och utan kontrollen från ett auktoritativt organ. Utredningen har ingen anledning att betvivla, att det organ som redan finns, föreningen Sveriges filmproducenter, söker göra vad som göras kan inom ramen för ett frivilligt samarbete till förmån för besparande initiativ.

Utredningen uttalar i fortsättningen att den bedömer den framkomna kritiken som i vissa avseenden välgrundad. Producenternas synpunkter finge emellertid tillmätas en viss vikt ur den synpunkten, att producenterna måste förmodas med tillfredsställelse hälsa alla verklighetsbetonade uppslag till förbilligande av produktionen. Samtidigt understryker utredningen, att filmproduktionen inte får bedömas som industriell företagsamhet i vedertagen mening. Den kan blott till ringa del standardiseras. Man måste räkna med att alltför långt drivna rationaliseringsåtgärder på detta område kunna bli en hämmande faktor, inte minst på den rörelsefrihet som är en av förutsättningarna för ett konstnärligt filmarbete.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen, att den vid beräkningen av den svenska filmproduktionens omkostnader för de närmaste åren inte ansett sig kunna så fixera de kostnadsminskningar, som stå att vinna genom fortsatt rationalisering av inspelningsverksamheten, att de kunna avspegla sig på utgiftssidan i en kalkyl. Vid beräkningen av ett statligt stöd har utredningen dock, framhålles det, ansett sig böra förutsätta ytterligare ansträngningar från producenternas sida i besparingssyfte.

Filmproduktionens inkomster. Utredningen har därefter ägnat uppmärksamhet åt möjligheterna att ernå en för producenterna gynnsammare fördelning av de på svensk film belöpande visningsintäkterna.

Till belysande av produktionens andel i inkomsterna av filmvisningen på biograferna återoppar utredningen inledningsvis följande tablå. Denna grundar sig på ett medelpris för inträdesbiljetterna av 1 krona 95 öre. Den av biografägarna erlagda filmhyran har beräknats till 38 % av influtna biljettintäkter, sedan nöjesskatten avräknats. Distributionskostnaderna ha upptagits till 15 % av filmhyran. Vidare förutsättes, att filmen har setts av 650 000 personer, en siffra som anges vara tämligen representativ för de svenska filmernas normala publikfrekvens.

Bruttointäkter vid försålda

650 000 biljetter à kr. 1:95 kr. 1 267 500

Avgår för nöjesskatt

30 % å kr. 1:— kr. 195 000

45 % å » 0:95 » 277 875

Total nöjesskatt kr. 472 875

Statens andel därav = $\frac{3}{4}$ kr. 354 656

Kommunandelen = $\frac{1}{4}$ » 118 219 » 472 875

Återstår » 794 625

Avgår till biografägarna (100—38) 62 % härav » 492 667

Återstår » 301 958

Avgår till distributionen 15 % härav » 45 294

Återstår för producenten » 256 664

Av tablån framgår, att bruttointäkternas procentuella fördelning på de ekonomiska intressenterna i filmvisningen blir den, att biografägarna få

38,9 %, staten och kommunerna såsom nöjesskatteintressenter resp. 28 % och 9,3 %, filmdistributören 3,6 % och producenten 20,2 %. Utredningen säger sig sakna anledning att ifrågasätta en jämkning i distributörens ersättning. Den anser också, att kommunandelen i nöjesskatteintäkterna bör lämnas utanför diskussionen. En höjning av biografbiljettpriserna betraktar den vidare som föga önskvärd. Utredningens intresse knyter sig i huvudsak till biografägarnas och statens huvudandelar i bruttointäkterna.

Innan utredningen går in härpå, har den behandlat frågan om begränsning av antalet producerade spelfilmer. Utredningen anger, att den hos föreningen Sveriges filmproducenter informerat sig om de praktiska möjligheterna att åstadkomma en sådan begränsning. Som motivering för denna åtgärd anför utredningen, att bland de producenter, som bedrivit en kontinuerlig inspelningsverksamhet, den meningen allmänt omfattas, att vårt lands konstnärliga resurser inte med fördel kunna tas i anspråk för en produktion om mer än ett trettiotal filmer per spelår. Enligt utredningens uppfattning skulle också en begränsning av produktionen vara förenad med den fördelen, att de enskilda filmerna kunde beredas en ökad efterfrågan och därigenom ökat ekonomiskt utbyte. Ett mindre antal syntes vidare öka förutsättningarna för en bättre inbördes placering de svenska filmerna emellan inom ramen för biografsäsongen.

Producentföreningen har enligt utredningen i en skrivelse den 13 december 1950 bringat till utredningens kännedom, att föreningens samtliga medlemmar förklarat sig beredda att medverka till en produktionsbegränsning. Föreningen har beslutat att under en tvåårsperiod — begynnande då sådana lättnader och stödåtgärder genomförts att produktionen kan återupptagas — inskränka produktionen till högst sextio filmer. Av dessa skola femtiotvå fördelas mellan föreningens medlemmar i huvudsaklig proportion till tidigare produktion, medan återstående åtta filmer utgöra en reserv, avsedd att ge nödvändigt utrymme för den naturliga utvecklingen inom branschen. I sistnämnda avseende säger sig föreningen bl. a. ha haft i åtanke ett från biografägareförbundets sida uttalat önskemål om möjlighet för olika grupper biografägare att genom egen produktion få tillgång till svenska filmer för sin repertoar.

På skäl som nyss anförts anser utredningen ett genomförande av detta beslut kunna medföra en viss effekt till förmån för produktionens inkomstsida. Att siffermässigt bedöma denna verkan har utredningen dock inte ansett möjligt.

Utredningen anknyter därefter till frågan om förutsättningarna för ett ekonomiskt stöd åt filmproduktionen från biografägarnas sida.

Inledningsvis påpekas bl. a., att biografverksamhetens expansion i vårt land till väsentlig del kan tillskrivas den svenska filmens förekomst och popularitet bland de breda folklagren. Omkring en tredjedel av biografernas

intäkter hänför sig till visningen av svensk film. Uppenbart är sålunda — vilket vitsordats av biografernas huvudorganisationer — att den svenska filmproduktionens uppehållande är av utomordentlig betydelse för landets biografirörelse. Utredningen har därför funnit naturligt att diskutera biografägarnas möjligheter att tåla en av omständigheterna betingad reducering av sina intäkter från svensk film till förmån för den svenska filmproduktion, vars fortsatta existens är ett sådant vitalt intresse för biografverksamhetens lönsamhet.

Beträffande frågan om denna lönsamhet är så beskaffad, att biografägarna överlag kunna vidkännas en minskning i sina intäkter, påpekas, att förhållandena i detta avseende måste vara mycket varierande, alltifrån de stora och inkomstbringande storstadsbiograferna till biograferna i de folkliga samlingslokalerna på de minsta orterna, där verksamheten uppehålls med delvis oavlönad arbetskraft. Den omständigheten att filmproduktionen hittills i största utsträckning täckt sina förluster med inkomsterna från egen biografirörelse synes dock tyda på att den genomsnittliga lönsamheten är så pass stor, att man inte kan eller bör bortse härifrån, när det begärs, att staten skall stödja filmproduktionen.

I detta sammanhang finner utredningen anledning framhålla, att den bristande balans som i nuvarande läge otvivelaktigt råder mellan inspelningsverksamheten — som medför stora förluster — och biografirörelsen — som tar en huvudpart av intäkterna på visningen av produktionens alster — utgör ett hinder för de fria producenterna, dvs. producenter som inte ha stödet av egna biografer, att hävda sig i konkurrensen med de stora inspelningsbiografiföretagen. Förhållandet uppmuntrar till kartell- och trustbildning och stävjar uppkomsten av dylika »fria» företag. Inte ens genom statlig medverkan i form av subvention återställes denna balans. Det problem, som här föreligger inom filmbranschen, ligger utanför utredningens uppdrag att rationellt angripa. Det är emellertid så intimt förknippat med den svenska filmkrisen, att utredningen inte ansett sig böra underlåta att påpeka dess förekomst.

Utredningen anmäler härefter, att den trätt i förbindelse med representer för biografägarnas huvudorganisationer. Från utredningens sida framhölls därvid, att ett förslag om statligt stöd åt filmproduktionen otvivelaktigt skulle ha lättare att vinna statsmakternas bifall, om i förslaget kunde redovisas villigheten till ett stöd från biografägarna, vilket stode i nivå med deras faktiska möjligheter. Utredningen rekommenderade biografägarna — under hänvisning till ett åren 1948—1950 gällande avtal om produktionsbidrag — att skyndsamt överväga möjligheten av ett sådant bidrag om ca 5 % av brutto-intäkterna, efter avdrag för nöjesskatten, vid visning av svensk spelfilm. Bidraget kunde knytas till förutsättningen av ett statligt stöd åt filmproduktionen.

Resultatet av de inom och mellan biografägareorganisationerna därefter förda förhandlingarna har redovisats i tre till utredningen den 12, 13 och 14

december 1950 ingivna skrivelser från resp. Sveriges biografägareförbund, Ordenshusens riksförening och Sveriges Folkbiografer AB. Organisationerna förklara sig i dessa skrivelser — rörande vilkas närmare innehåll jag torde få hänvisa till betänkandet (s. 32—34) — vara beredda att rekommendera sina medlemmar att erlægga produktionsbidrag — utöver kontrakterade filmhyror — till producent av sådan svensk film, som kan komma att bli berättigad till statsbidrag, dock under förutsättning att sistnämnda bidrag blir av sådan storlek, att den svenska filmproduktionen får möjlighet att fortsätta. Bidraget skulle variera mellan 1 och 5 %, beroende på de enskilda biografernas ekonomiska bärkraft. Enligt de upplysningar, som lämnats utredningen av de nämnda sammanslutningarna, skulle biografägarnas sammanlagda produktionsbidrag vid en tillämpning av de angivna grunderna för bidragets utgörande betyda ett årligt tillskott till de svenska filmproducenterna av i runt tal 700 000 kronor.

Statens nöjesskatteintäkter. Alltifrån tillkomsten av vår första nöjesskatteförordning, den rent kommunala av år 1919, ha — erinrar utredningen — biografföreställningarna fått en alltmer dominerande betydelse för inkomsterna av nöjesbeskattningen.

1939—1940 gjordes nöjesskatten till en kombinerat statlig och kommunal skatt, lika fördelad mellan staten och kommunerna. Nöjestillställningarna indelades — liksom tidigare — i tre olika taxegrupper, av vilka mellangruppen utgjordes av biografföreställningar. År 1945 tillkom den nu gällande nöjesskatteförordningen. Tretaxsystemet ersattes med en enhetlig taxa av 15 % å bruttopriset för varje biljett, skatten inberäknad, dock med det undantaget för biografföreställningarna, att dessa såsom förut skulle beskattas med 15 % av biljetternas bruttopris upp till 1 krona samt med 30 % av överskjutande belopp. En ytterligare beskattningsökning pålades biograferna genom den ändring i nöjesskatteförordningen, som trädde i kraft den 2 februari 1948 (SFS 1948:24), då procentsatserna höjdes till resp. 30 och 45. Samtidigt bestämdes, att nöjesskatten för biografföreställningar skulle fördelas med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till vederbörande kommun. Denna fördelningsgrund medför, att den genom skattehöjningen erhållna inkomstökningen i stort sett tillfaller statsverket.

Beträffande motiven för sistnämnda skattehöjning och den behandling som vid riksdagarna 1948, 1949 och 1950 ägnades frågan om den skärpta biografbeskattningens fortbestånd har utredningen i betänkandets inledningskapitel lämnat en redogörelse (betänkandet s. 9—11). Här vill jag endast erinra om, att förslaget till ifrågavarande skatteskräpning, vilket grundades på en av 1947 års konsumtionsskatteberedning gjord utredning och som förelades 1948 års riksdag genom propositionen nr 8, utgjorde ett led i en serie av vid samma riksdag beslutade åtgärder på den indirekta beskattningens område i syfte att uppnå en överbalansering av budgeten för budgetåret 1948/49. Skärpningen har sedan dess bibehållits.

Med visst fog kan påstås — yttrar utredningen — att 1948 års biograf-skatteskärpning har påskyndat den svenska filmkrisen. Utredningen gör följande uttalande.

Skatteskärpningen föranledde en motsvarande höjning av biografernas biljettpriiser. Att denna höjning varit åtminstone en av anledningarna till de minskade besöks- och omsättningssiffrorna på biograferna torde få anses obestriddigt. För biografernas del blev denna ogynnsamma utveckling till förfång för framför allt de små, delvis till olika slag av folkliga samlingslokaler förlagda biograf förelserna. Några nedlades. En del av dem tvingades att minska antalet program per vecka, en annan del att visa film endast varannan vecka och hyra ut lokalerna till andra nöjesanordningar, som tämligen ofta voro av lägre värde ur kulturell synpunkt. Tillbakagången i biografernas omsättning gjorde samtidigt, att de svenska filmproducenternas andel i nettoresultatet av filmvisningarna, dvs. filmhyrorna, blev mindre än förut. Om man tar i betraktande det successivt nedgående ekonomiska utbytet av filminspelningsverksamheten efter andra världskrigets slut, är det tydligt, att den ökade biografskattens verkningar kom att i avsevärd mån drabba filmproduktionen, som fick se sitt inkomstunderlag ytterligare krympa utan någon skönjbar möjlighet till compensation. Någon höjning av biljettpriiserna utöver den som direkt svarade mot skatteskärpningen syntes inte möjlig. Det kan tilläggas, att en av producenterna så sent som våren 1950 gjord framställning hos priskontrollnämnden om rätt att höja maximifilmhyran för svensk film blev avslagen.

Formen för statsstödet. Enligt sina direktiv har utredningen beträffande formen för ett statligt stöd åt filmproduktionen i första hand haft att undersöka möjligheterna att lösa frågan enligt restitutionslinjen, dvs. genom en återbäring till produktionen av viss andel i den på svensk film belöpande nöjesskatten.

Om sina överväganden härvidlag anför utredningen till en början följande.

Redan 1941 års filmutredning diskuterade möjligheten att ge stöd restitutionsvägen. Det ansågs emellertid då, att skälen mot en sådan stödform övervägde. Bidrag enligt restitutionslinjen skulle ge stöd i omvänd proportion till behovet: »en film, som lämnade ett gott ekonomiskt resultat, skulle erhålla högre subventionsbelopp än en, som visade sig mindre publikdragande och därför bättre behövde ett understöd». Vidare anmärktes, att en restitution skulle bli tekniskt komplicerad. Det ansågs nämligen, att de myndigheter som hade hand om stödet skulle behöva särskilt registrera nöjesskatteinkomsterna för varje bidragsberättigad film.

Vid sin prövning av restitutionslinjen har utredningen nu ställts inför samma principiella och tekniska invändningar som 1941 års filmutredning. De förra ha i och för sig kvar sin giltighet. Ett stöd efter behovsprincipen skulle emellertid i praktiken bli synnerligen svårhanterligt. Det skulle kräva ett klarläggande av de exakta produktionskostnaderna och intäkterna för varje film, varefter det underskott skulle fastställas som det allmänna helt eller delvis hade att täcka. En sådan procedur komme utan tvekan att föranleda många meningsskiljaktigheter, vilka bleve ännu mer markerade, om det organ som hade att bestämma bidragens omfattning, ansåge sig böra lägga även sakligt reviderande synpunkter på sin uppgift och pröva ändamålsenligheten av individuella utgiftsposter.

Mot en behovsprövning kan även resas den befogade invändningen, att staten trots prövning av varje särskild film skulle behöva medvetet stödja även sådana filmer, vilkas önskvärdhet på goda grunder kunde sättas i fråga.

Det måste också hållas i minne — fortsätter utredningen — att motiven för tillkallandet av 1941 års filmutredning högst väsentligt skilja sig från dem som ligga bakom 1950 års filmutrednings uppdrag.

1941—42 arbetade den svenska filmindustrien under ekonomiskt drägliga villkor: de då i SOU 1942: 36 framlagda stödförslagen togo uteslutande sikte på tillkomsten av filmer, som uppfyllde vissa bestämda kvalitetskrav.

Bakgrunden för 1950 års filmutredning åter är den inträdda krissituationen för filmproduktionen. Behovet av stödåtgärder har däigenom fått en annan karaktär och en generellare inriktning: i dag gäller det den samlade filmproduktionens upprätthållande.

Utredningen understryker därefter, att staten som stödgivare även i denna situation måste upprätthålla anspråken på en god filmstandard. En primär förutsättning för att dessa anspråk skola kunna tillgodoses är dock, att filmproduktionen beredes sådana ekonomiska förutsättningar, att den inte blott kan fortleva utan även får vidgad möjlighet att ge nya krafter och nya idéer en chans att visa sin förmåga och lödighet. Staten skulle genom sin ekonomiska medverkan kunna ge ett verksamt bidrag till en sådan utveckling hän emot en standardhöjning. Men statsstödet bör då ges i den formen, att filmens konstnärliga frihet inte begränsas genom ett officiellt organs värderingar av vad som är eller inte är »värdefull» film, vare sig detta organ skulle bedöma filmmanuskript och filmuppslag eller göra statspremierande urval bland färdiga filmer. Därmed ansluter sig utredningen till den i direktiven förordade principen om ett generellt och av kvalitetsbedömning oberoende stöd.

Avfärdades alltså tanken på en kvalitetsbedömning — anför utredningen vidare — kunde den enklaste och radikalaste lösningen av problemet förefalla vara den, att det allmänna reviderar sin skattepolitik gentemot filmen och fastställer en nöjesskatteprocent, som till skillnad från den nuvarande inte missgynnar filmen i jämförelse med andra konstformer och nöjesgrenar. Utredningen finner denna väg i dagens situation varken framkomlig eller lämplig, eftersom 1950 års riksdagsbeslut i biografskattefrågan (riksdagens skr. nr 195) utgjorde ett hinder för en sådan åtgärd, vilken för övrigt inte uteslutande eller ens företrädesvis skulle gynna producenterna av svensk film.

Utredningen förordar därför i linje med vad som uttalats i direktiven, att statens stöd till svensk film ges direkt till producenterna i formen av ett bidrag till en films producent, vilket bestämmes i förhållande till statens andel i de på filmens visning belöpande nöjesskatteintäkterna.

I anslutning härtill anmärker utredningen, att en efter automatiska regler verkande återbäring per film givetvis kommer att i vissa fall ge orättvisa utslag ur behovs- och kvalitetssynpunkt. Detta är ofrånkomligt. Men det finns också anledning förmoda, att producenterna komma att beakta, att möjligheterna till ett kontinuerligt stöd från det allmänna sida är beroende av en kvalitativt tillfredsställande filmstandard. För att statsmakterna tid efter annan skola beredas möjlighet att bedöma erfarenheterna av stödets verkningar, böra bidragsbestämmelserna ges en begränsad giltighetstid.

Statsstödets omfattning. Till grund för sina beräkningar av statsbidragets storlek har utredningen gjort en uppskattning av de förutsebara genomsnittskostnaderna och genomsnittsintäkterna för en svensk spelfilm under det närmaste året i syfte att klarlägga genomschnittunderskottet per producerad film. Premisserna för uppskattningen redovisas på sätt som framgår av efterföljande sammanställning. Till denna anmärkes, att det senaste produktionsår (spelår), för vilket korresponderande utgifts- och intäktssiffror varit tillgängliga för utredningen, är 1948/49.

A. Kostnader.

	Aritm. medium kr.	Median kr.
1. Genomsnittskostnad för 1948/49 års produktion enligt amanuensen Sture Gustafssons utredning och därefter skedd komplettering.....	347 000	324 000
2. Vissa under 1. icke beaktade produktionskostnader, hänförliga till administration, ateljéverksamhet, icke använda manuskript, räntor osv., i den s. k. kontrollundersökningen uppskattade till minst 10 % av kostnaden under 1.	34 700	32 400
3. Kostnadsstegringar under 1951, uppskattade till lägst 8 % av kostnaden under 1.	27 760	25 920
Summa kr.	409 460	382 320

B. Intäkter.

	Aritm. medium kr.	Median kr.
1. Genomschnittsintäkter på den svenska marknaden av 1948/49 års produktion för tiden t. o. m. 31 mars 1950 enligt amanuensen Sture Gustafssons utredning och därefter skedd komplettering.....	268 000	240 000
2. Genomschnittsintäkter på den svenska marknaden av 1948/49 års produktion för tid efter 31 mars 1950, på grundval av en uppgift i FFI-undersökningen (se denna sid. 13, st. 2) uppskattade till »ett par procent» av de totala intäkterna	5 470	4 900
3. Genomschnittsintäkter av utländsk visning: utredningen redovisar i denna del de uppskattningar som gjorts i samband med den s. k. kontrollundersökningen	5 800	2 300
4. Årligt tillskott från biografägarna i form av produktionsbidrag, sammanlagt ca 700 000 kr. Utslaget på en årsproduktion av 30 filmer blir genomschnittstillskottet per film i runt tal	23 300	23 300
Summa kr.	302 570	270 500

Genomschnittsunderskottet per film enligt kalkylen blir:

Aritmetiskt medium (409 460 — 302 570).....	106 890 kr.
Medianvärde (382 320 — 270 500).....	111 820 »

Med utgångspunkt från förutsättningarna att i genomschnitt biografbiljettpriset är 1 krona 95 öre, filmhyran 38 % av det inspelade beloppet (exklusive nöjesskatt) och distributionskostnaden 15 % av filmhyran ger kalkylens

genomsnittsfilm i statlig nöjesskatt 340 000 à 380 000 kronor (median resp. aritmetiskt medium). För att kalkylens underskott skall täckas, konstaterar utredningen, krävs följaktligen ett statsstöd med i runt tal 30 % (aritmetiska mediet 28 % och medianen 33 %) av den statliga nöjesskatten.

Utredningen anser sig dock inte böra föreslå ett statsstöd av denna omfattning. I huvudsak följande skäl anges ha varit avgörande för denna ståndpunkt.

Först och främst måste betonas, att varje kalkyl av den art som utredningen här haft att bygga på måste betraktas som mycket approximativ. När kalkylen likafullt läggs till grund för utredningens ställningstagande, bör detta tydligen ske med försiktighet.

Det är också viktigt att fastslå, att den ekonomiska balansen mellan filmbranschens olika grenar, främst å ena sidan produktionen och å andra sidan visningen, inte mer än delvis återställes genom sådana prestationer som t. ex. biografägarnas förebådade produktionsbidrag. Biografrörelsen måste, bortsett från småorterna, även fortsättningsvis bedömas som en i stort sett lönsam verksamhet. Av denna grund måste i varje fall de större producenterna, som samtidigt äro biografägare i betydande omfattning, alltjämt kunna räkna med givande inkomstkällor. Det är sant, att man med detta resonemang inte beaktar de fria (ej biografägande) producenternas ogynnsammare situation härvidlag. Detta låter sig emellertid svårligen göra, om man samtidigt vill undvika, att staten *antingen* ger ett stöd av sådan storleksordning, att de biografägande producenterna erhåller en för en subventionerad verksamhet oproporionellt stor vinst på sin totala rörelse, *eller* föranledes till ingripanden i filmbranschen, vilka kan äventyra dess fria förhållanden.

Med tanke på vad som anförts om biografrörelsens relativa lönsamhet måste också utredningen betrakta storleken av biografägarnas i utsikt ställda produktionsbidrag som provisorisk. Biograferna äro för sin lönsamhet starkt beroende av tillgången på svensk film. Utredningen anser sig därför kunna förutsätta möjligheten av en framtida ökning av produktionsbidraget.

Vidare må erinras om utredningens tidigare uttalanden i fråga om rationaliseringsåtgärder inom filmproduktionen, enligt vilka uttalanden utredningen ansåg sig kunna räkna med vissa fortsatta åtgärder i besparingssyfte.

Utredningen vill slutligen framhålla den möjlighet som står filmproduktionen till buds att genom en ytterligare begränsning av antalet per år inspelade filmer öka de enskilda filmernas bärkraft.

Under hänvisning till det anförda och med beaktande av nu rådande statsfinansiella läge förordar utredningen, att producentbidraget utgår med 20 % av statens andel i den på svensk film belöpande nöjesskatten.

Utredningens förslag till bidragsgrunder. Grunderna för bidragsförfarandet föreslås av utredningen skola fastställas i en särskild författning, var till förslag utarbetats av utredningen och intagits i betänkandet å s. 41—42. Författningsförslaget, som i princip bygger på ett i Danmark nu gällande system för subventionering av den inhemska filmproduktionen, åtföljes av ett såsom specialmotivering betecknat avsnitt (betänkandet s. 42—45). För bidragsgrundernas innebörd och motivering må följande redogörelse lämnas.

1. Såsom förutsättningar för att en film skall anses såsom svensk uppställer utredningen, att producenten är här i landet bosatt svensk medbor-

gare eller svensk sammanslutning eller institution, att filmens produktion väsentligen finansierats med svenskt kapital, att filmen inspelats till huvudsaklig del på svenska språket och med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal samt att filmens ateljéupptagningar skett här i landet.

2. På statens biografbyrå föreslås ankomma att bedöma frågan om filmen är svensk enligt de angivna förutsättningarna. Producenten skall på anfordran lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar, som biografbyrån kan finna erforderliga för sådant avgörande. Har film fastställts vara svensk, skall anteckning ske därom på tillståndskort, varom stadgas i 7 § förordningen den 22 juni 1911 angående biografföreställningar. Biografbyrån skall därjämte underrätta länsstyrelserna och de myndigheter, som ombesörja uppbörd av nöjesskatt, om sådan fastställelse.

Härtill knyter utredningen i huvudsak följande kommentar.

Utredningen förutsätter, att biografbyrån i mån av behov får anlita utomstående expertis. I övrigt torde förfarandet inom biografbyrån få regleras genom erforderliga kompletteringar av dess instruktion. En mera definitiv gestaltning av biografbyråns medverkan lär emellertid inte kunna åstadkommas förrän i samband med att statsmakterna ta ställning till de förslag rörande bl. a. biografbyråns uppgifter och organisation, som 1949 års filmkommitté torde komma att lägga fram.

Det har övervägts, om anteckning på tillståndskortet skulle vara nog för att ge uppbördsmyndigheterna för nöjesskatt — kommunalnämnder och drätselkammare — besked om att en film är svensk. Det skulle kräva, att tillståndskortet visades upp för vederbörande uppbördsmyndighet. Vid den tidpunkt då nöjesskatten normalt senast skall betalas (»för varje vecka före näst-påföljande veckas utgång», 2 § tillämpningskungörelsen till nöjesskatteförordningen) har emellertid biografägaren mestadels återställt filmkopian med åtföljande tillståndskort till distributören. Särskilda utdrag ur tillståndskortet — eller särskilda bevis av biografbyrån — skulle alltså behövas för detta ändamål. För att biografägaren och — när nöjesskatten betalas med posten — uppbördsmyndigheten skulle slippa besväret att returnera dessa utdrag, måste de utfärdas i ett exemplar för varje kommun, där en film skall visas. Med hänsyn därtill har det förefallit ändamålsenligt, att biografbyrån bekantgör sina beslut i periodiska meddelanden, t. ex. månadsvis, till länsstyrelserna och uppbördsmyndigheterna.

3. Bidrag skall enligt förslaget icke utgå för film, vars längd understiger 2 000 meter.

Utredningen lämnar följande kommentar.

Genom bestämmelsen att bidrag inte utgår för film under 2 000 meters längd, kommer kortfilmen att falla utanför bidragsrätten. (En långfilm håller sig omkring 2 500 meter, en kortfilm 300—400.) Utredningen är angelägen framhålla, att bestämmelsen inte får tolkas som något åsidosättande av kortfilmproduktionen utan måste ses mot bakgrunden av följande omständigheter. Kostnaderna för framställning av kortfilm — efter filmmeter räknat — äro som regel inte oväsentligt lägre än för långfilm. Fördelas statsbidraget mellan de särskilda filmerna i ett program i förhållande till deras metriska längd, skulle kortfilmerna sättas i en ur bidragssynpunkt mer gynnad ställning än långfilmerna. Någon annan generell tillämplig fördelningsgrund synes svår

att anvisa. Även om en sådan bidragsfördelning i praktiken kanske inte skulle få någon större betydelse — bl. a. därför att fördelningen i flertalet fall kan tänkas bli reglerad i samband med en mellan kortfilmproducenten och vederbörande långfilmdistributör eller långfilmproducent träffad överenskommelse om kortfilmens placering i ett långfilmprogram — har utredningen likväl ansett det vara mindre tillfredsställande, att en kortfilm skulle få ett relativt sett mer generöst bidrag än en långfilm. Utredningen har vidare beaktat, att den enligt all erfarenhet effektivaste distributionen av en kortfilm, både med hänsyn till antalet visningsplatser och till publikfrekvensen, sker i förening med en svensk långfilm. Det är att befara, att de redan nu inte obetydliga svårigheterna för fristående smärre kortfilmproducenter att få sina filmer placerade i ett svenskt långfilmprogram skulle bli ännu mer utpräglade, om dessa producenter vid förhandlingar med de biografägande produktionsföretagen och i konkurrensen med dessa företags egna kortfilmer skulle komma att göra anspråk på en författningsenlig rätt till del i ett på filmprogrammet belöpande statsbidrag. Ett ytterligare och i själva verket avgörande skäl är, att kortfilmproduktionen sådan den framträder på biograferna företer så många olika typer: journalfilm, beställningsfilm av olika karaktär och konstnärlig kortfilm. Att en kortfilm, som gjorts på beställning i mer eller mindre uppenbart reklamsyfte, skulle få bidrag kan inte gärna ifrågasättas. Både journalfilmen och den konstnärliga kortfilmen skulle däremot i och för sig vara väl förtjänta av ett stöd. Även i filmer av de båda sistnämnda typerna ingå dock ofta reklam- och beställningsinslag. Utredningen har svårt att tänka sig, att man på annan väg än genom något slags officiell bedömning skulle kunna lösa sådana gränsfall, vilket skulle betyda accepterandet av en urvalsprincip, som utredningen tidigare avvisat.

4. Bidraget avses — på sätt som framgår av den förut lämnade redogörelsen — utgå med 20 % av statens andel i nöjesskatten för biograf föreställning, vid vilken bidragsberättigad film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonofilm — vartill utredningen även hänför s. k. trailers, dvs. i reklam syfte gjorda utdrag av scener ur en kommande långfilm — anses inte utgöra del av föreställningen.

Utredningen framhåller, att begränsningen av utrymmet för utländska filminslag till 15 % av bidragsberättigad föreställnings längd har gjorts med syfte att i görligaste mån tillgodose den svenska kortfilmens skäligen intressen.

5. Bidraget föreslås skola utbetalas till producenten eller dennes ombud av biograf föreställningens anordnare, vilken som följd härav skall äga att vid erläggandet av nöjesskatt för föreställningen avräkna ett mot bidraget svarande belopp.

Utredningen anför i sin kommentar, att biografägare, som underlåter att till producenten utbetala vederbörligt bidrag, mister rätten att avräkna beloppet vid nöjesskatteredovisningen. Producenten har att i en dylik situation vända sig till länsstyrelsen för att få ut bidraget.

6. I fråga om ikraftträdande och giltighetstid förutsätter utredningen, att författningen skall träda i kraft fr. o. m. ingången av nästa budgetår. Den avses äga tillämpning även å svenska filmer, som haft premiär före författningens ikraftträdande, om de visas efter denna tidpunkt. Utredningen erinrar

om sitt tidigare uttalande, att författningen bör ges en begränsad giltighetstid för att statsmakterna tid efter annan skola beredas möjlighet att bedöma erfarenheterna av stödets verkningar. Utredningen anser för sin del, att den första giltighetstiden inte bör understiga fyra år.

Av utredningen föreslagen följdförfattning. Utredningen har vidare föreslagit, att i nöjesskatteförordningen skall införas en ny paragraf, betecknad 24 a §, vilken skall innehålla en hänvisning till bidragsförfattningen. Ett av utredningen härutinnan ntarbetat förslag till förordning om ändring i nöjesskatteförordningen är intaget i betänkandet.

Statsverkets kostnader. Med utgångspunkt från den av utredningen i samband med beräkningen av statsstödet storlek framkalkylerade siffran 380 000 kronor i genomsnittlig statlig nöjesskatt (aritmetiskt medium) per film och under förutsättning av en årlig produktion om trettio filmer uppskattar utredningen statsverkets kostnader för filmstödet till i genomsnitt ca 2,3 miljoner kronor per år. Då utredningen anser sannolikt, att det kommer att dröja något, innan filmproduktionen återupptas i full utsträckning efter det vid nyåret inträdda filmstoppet, anses anspråken på statskassan under det första budgetåret, dvs. 1951/52, kunna begränsas till 2 miljoner kronor, vilket belopp föreslås anvisat som förslagsanslag på riksstaten.

Fråga om en särskild skatt på filmhyrorna. Utredningen framhåller slutligen, att den under sitt arbete inte kunnat undgå att beakta nu rådande allvarliga statsfinansiella läge med dess krav på största aktsamhet beträffande nya statsutgifter. Även när det som i detta fall — enligt vad utredningen sökt visa — rör sig om en relativt ringa investering, som torde innebära en förutsättning för bibehållandet av en betydligt större inkomst för stat och kommun, inträder en påfrestning för statskassan.

Med hänsyn härtill har utredningen — ehuru vid sidan av sitt egentliga uppdrag — ansett sig böra fästa uppmärksamheten på filmhyrorna som eventuellt skatteobjekt. En även måttlig skatt på dessa kan väntas inbringa ganska avsevärda belopp. Det förutsattes, att en eventuell dylik skatt inte övervältras på biografägarna eller biografbesökarna.

Härom anföres följande.

Filmhyrorna i Sverige variera mellan 25 och 50 %. Av lämplighetsskäl borde emellertid en eventuell filmhyresskatt utgå enhetligt. Förslagsvis kunde den beräknas på en filmhyra av 30 %, oavsett filmhyrans faktiska storlek i det enskilda fallet. Omsättningen på landets biografier har — enligt vad utredningen kunnat konstatera — under de senaste åren hållit sig omkring 79 miljoner kronor, sedan nöjesskatten frånräknats. Filmhyresskatt skulle alltså vid oförändrad omsättning utgå på ca 23 700 000 kronor (30 % av 79 miljoner kronor). Beräknad efter en procentsats av 20 skulle skatten inbringa ca 4 740 000 kronor (20 % av 23 700 000 kronor).

I anslutning härtill påpekar utredningen, att tillkomsten av en dylik beskattning i nuvarande situation helt naturligt förnärar, att den svenska film-

produktionen kompenseras för den del, varmed den bidrar till det genom en filmhyreskatt inflytande samlade beloppet.

Reservation mot utredningens förslag om statsstödet omfattning har avgivits av ledamoten i utredningen regissören Edgren (s. 47—54 i betänkandet). Denne anser, att det av utredningen förordade statsstödet inte är tillräckligt. Enligt hans uppfattning borde utredningen uttryckligen ha föreslagit en filmhyreskatt. Statsbidraget till producenterna borde samtidigt ha avvägrats så, att det i det närmaste helt motsvarade den från utredningens utgångspunkter beräknade avkastningen av filmhyreskatten. Producenterna skulle genom en sådan anordning tillföras ett nettobidrag från statsverket av ca 3,2 miljoner kronor.

Yttrandena över betänkandet.

Allmänt uttalas i de föreliggande remissyttrandena, att behovet av statliga stödåtgärder till förmån för den svenska filmproduktionen i dess nuvarande av utredningen ådagalagda krisläge får anses vara styrkt. I de av statskontoret ävensom av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands län avgivna yttrandena föreslås emellertid, att med beslut i ämnet får anstå i avbidan på resultatet av en särskild utredning om möjligheterna att genomföra en beskattning av filmhyrorna.

Utredningens förslag har helt tillstyrkts av riksräkenskapsverket, länsstyrelserna i Kronobergs och Gävleborgs län samt svenska teaterförbundets fackorganisation. Det har vidare i huvudsakliga delar vunnit anslutning av följande remissinstanser, nämligen överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kalmar län, Malmöhus län och Värmlands län samt Sveriges filmuthyrareförening och svenska industritjänstemannaförbundet. Utredningens linje i frågan om formen för statens medverkan biträdades vidare av Sveriges biografägareförbund och föreningen Sveriges filmproducenter. Länsstyrelsen i Norrbottens län förordar i första hand den lösningen, att nöjesskatten för biografställningar omprövas, men förklarar sig kunna tillstyrka utredningens förslag, därest en sådan lösning icke kan godtagas.

Mot utredningens avböjande av en kvalitetsbedömning av de för statsstöd ifrågakommande filmerna ha erinringar uttalats i remissyttrandena från statens biografbyrå, svenska filmsamfundet, folkets husföreningarnas riksorganisation samt Stockholms film- och teaterarbetareförening. Ett uttalande i samma riktning har gjorts i den utom remissbehandlingen inkomna framställningen från vissa filmregissörer m. fl.

I några yttranden har ifrågasatts, om ej det av utredningen föreslagna statsbidraget är avvägt i underkant. Förslag om en höjning av statsbidragsprocenten har framställts av föreningen Sveriges filmproducenter.

Efter denna allmänna översikt kommer jag i det följande att redogöra för de uttalanden och erinringar, som i yttrandena gjorts rörande olika punkter i utredningens betänkande.

Beträffande möjligheterna att genom rationaliserings- och besparingsåtgärder begränsa inspelningskostnaderna ha några synpunkter utöver dem som anförts i betänkandet inte framkommit. *Statskontoret* säger sig inte kunna frigöra sig från uppfattningen, att filmproduktionen inte alltid planlagts med tillbörlig ekonomisk förtänksamhet. *Stockholms film- och teaterarbetareförening* finner det vara förvånande, att utredningen inte i större omfattning beaktat löntagarorganisationernas påpekanden om filmproduktionens bristfälliga planering och organisation och de rekommendationer som framförts rörande behovet av planeringsråd och/eller företagsnämnder. Häremot ifrågasätter *föreningen Sveriges filmproducenter*, om det över huvud är möjligt för i filminspelningsverksamheten engagerad underordnad personal att äga den insikt i produktionsledningens avsikter och den överblick över planläggningen i stort, som oundgängligen erfordras för att kunna bedöma riktigheten av den ena eller andra åtgärden. *Svenska teaterförbundets fackorganisation* förklarar sig dela producenternas uppfattning, att planeringsråd skulle medföra alltför omständliga procedurer, som knappast skulle lända till besparingar i det långa loppet.

Lämpligheten och värdet av en produktionsbegränsning ifrågasättes i några yttranden. En sådan åtgärd synes *svenska filmsamfundet* ytterst diskutabel, då den knappast ger tillräckligt utrymme åt de fria konstnärliga initiativen. *Stockholms film- och teaterarbetareförening* finner en produktionsbegränsning ägnad att uppmuntra till skärpt kartell- och trustbildning inom filmbranschen. Samma farhågor ha kommit till uttryck i den skrivelse, som ingivits av ett antal filmregissörer m. fl. personer.

Föreningen Sveriges filmproducenter framhåller, att den utlovat sin medverkan till en begränsning av filmproduktionen endast efter stark tvekan och i klart medvetande om de olägenheter av olika art som äro förbundna därmed. Redan svårigheten att på ett rättvist sätt tillgodose de redan existerande produktionsbolagens naturliga önskan att, om produktionsvillkoren bli gynnsammare, fortsätta sin verksamhet, är betydande. Därtill kommer nödvändigheten att bereda utrymme även för eventuellt nytillkommande producenter i syfte att säkra åtminstone en viss grad av frihet för fruktbara konstnärliga initiativ. Vikten av att filmateljéerna bli kontinuerligt sysselsatta, vilket är förutsättning för att ateljédriften icke skall medföra stora förluster, kräver också särskilda hänsyn.

Beträffande biografägarnas i utsikt ställda produktionsbidrag anser *statskontoret*, att ett sådant bidrag i princip bör ställas som villkor för statlig subvention. Med hänsyn till vad som påvisats om biografägarnas intäkter av svensk film är det vidare enligt statskontorets mening motiverat med ett högre understöd från biografägarna än det av utredningen angivna maximibidraget om 5 %.

Sveriges biografägareförbund anmärker å andra sidan — under hänvisning till utredningens tablå över den procentuella fördelningen av bruttointäkten

vid visning av svensk spelfilm — att biografägarnas angivna andel (38,9 %) utgör ett bruttobelopp, från vilket skall dragas omkostnader för lokalhyra, personallöner, maskinutrustning, annonsering m. m., innan biografägarnas nettointäkt framkommer. Efter sorgfälliga undersökningar har förbundet funnit, att — om från biljettintäkten avdrages nöjesskatt till stat och kommun — 90 % av återstoden hänför sig till omkostnader medan 10 % utgör biografägarrens netto. Av de 38,9 % belöpa sålunda 32,65 enheter på omkostnader och 6,25 enheter på nettointäkt. Den hittillsvarande vinstmarginalen kommer dessutom under innevarande år att krympa genom omkostnadsökningar. Förbundet anser det under sådana förhållanden uteslutet att kunna pressa medlemmarna till längre gående åtaganden i fråga om s. k. produktionsbidrag än vad som framgår av betänkandet.

Ett uttalande av samma innebörd som det sistnämnda göres av *folkets husföreningarnas riksorganisation* beträffande de till riksorganisationen anslutna biografägande föreningarna. Sannolikt måste till följd av den sedan hösten 1950 pågående kostnadsstegringen en ytterligare uppmjukning ske i fråga om de mindre biografernas bidrag till svensk filmproduktion.

Ur de yttranden, som uttalat sig till förmån för ett statligt stöd på grundval av en kvalitetsbedömning av de enskilda filmerna, må återgivas följande.

Svenska filmsamfundet säger sig inte kunna acceptera en lösning som helt bortser från filmernas kvalitet. Samfundet yttrar därefter.

Vi förstå statens önskan att i detta fall icke blanda sig i kvalitetsbedömningen, men vi säge gärna, att staten överlåte till en ansvarskännande nämnd att utöva kvalitetsbedömning. Nämnden borde bestå av filmintresserade representanter från det allmänna kulturlivet, några av våra främsta filmskribenter, medlemmar ur filmens olika branschsammanlutningar samt svenska filmsamfundet. Det skulle åligga nämnden att premiера de filmer i varje årsproduktion som vågat satsa mer på konstnärliga ambitioner än på de populärrecept, varmed man tror sig gå de största publikmassorna till mötes. Vi vill i detta sammanhang gärna peka på det produktionsbidrag, som förväntas från biografägarna och som preliminärt beräknas till 700 000 kronor per år. Om nämnden bereddtes tillfälle att förfoga över detta bidrag ur branschens egna kassor, skulle det få en utslagsgivande betydelse som stimulerande och stödjande faktor. Vi anse det nödvändigt att i detta sammanhang påpeka den risk, som ligger i ett ökat antal inspelningar från mindre nogräknade producenter, vilka spekulera i den lägsta publiksmaken. Dessa producenters filmer ha hittills varit de lättaste och minst riskabla att tillaga. Medvetandet om att den föreslagna kvalitetsbedömningen inte blott innebär en konstnärlig betygssättning utan även en ekonomisk förbättring skulle utan tvekan hålla tillbaka de krassaste filmspekulationerna.

Vi vill också framhålla, att den här föreslagna möjligheten till kvalitetsbedömning vore en lämplig övergångsform till det statliga intresse för en konstnärligt högstående svensk filmproduktion som så länge har efterlysts av bl. a. folkrörelserna.

I den av ett antal *filmregissörer m. fl. personer* undertecknade skrivelsen framhålles, att några principiella invändningar mot kvalitetsbedömning inte böra föreligga. Den förekommer i alla faser av det allmännas kulturpolitik,

när det gäller utdelning av statens författarstipendier, museernas konstköp, teatrars repertoarval å ena sidan och dessa teatrars statsunderstöd å andra sidan, och även i filmcensuren högst subjektiva, givetvis även diskutabla men ändå allmänt godtagna arbetssätt. Ett stöd som göres beroende av kvalitetsbedömning kommer inte enbart att främja produktionen av god film utan kommer även att automatiskt lösa frågan om en produktionsbegränsning. Undertecknarna säga sig emellertid ha full förståelse för de synpunkter som säga, att staten inte bör engagera sig i en kvalitetsbedömning, och för de politiska risker, som äro förenade med en utsträckning av denna till nya områden. Dessutom skulle en sådan kvalitetsbedömning kräva en ny utredning, vilken skulle försena ärendet och därmed förlänga filmstoppet ett år. Önskvärt vore dock, att det omnämnda produktionsbidraget från biografägarna fördelades enligt kvalitativa synpunkter genom ett branschorgan med representanter även för det allmänna kulturlivet. En möjlighet skulle därigenom anvisas att i praktiken vinna erfarenhet av denna form av produktionsstöd.

Statens biografbyrå anför bl. a. följande.

Det torde vara ofrånkomligt att, om man vill undvika att med allmänna medel gynna lågklassig fördummande film, en kvalitetsbedömning måste företas. Biografbyrån står icke främmande för de vanskligheter och orättvisor detta skulle kunna föra med sig men tror samtidigt, att de på många håll överdrivits. Någon begränsning i filmens konstnärliga frihet, som de sakkunniga frukta, är det givetvis icke fråga om. De filmer som här åsyftas äro sådana som en enig kritikerkår anser icke fylla ens konstnärliga minimikrav. Biografbyrån anser sig ha skäl att förmoda, att kvalitetsbedömning icke bör föranleda svårare meningsbrytningar eller ge anledning till misstanke om ett officiellt förmynderskap i smakfrågor. Det är icke någon ny princip, som skulle införas genom premiering efter kvalitetsbedömning. Liknande bedömning förekommer vid utdelandet av statliga författarstipendier. Biografbyrån vill också peka på filmväsendet i de nordiska grannländerna, där, enligt utredningens bilagor, ett stöd efter kvalitativa urvalsprinciper även gives. Förhållandena i Finland äro i detta hänseende de mest utpräglade.

Om en kvalitetsbedömning som förutsättning för en viss återbäring av nöjesskatten skulle komma till stånd, borde den enligt byråns mening ej utövas av filmcensurerna, vilkas funktion är av annan art. Det organ som skulle ha avgörandet i sin hand borde icke vara ett statligt ämbetsverk utan ett granskningsråd bestående av ett begränsat antal företrädare för folkrörelserna, socialvården, litteraturen, filmen och filmkritikerna. Till ledamöter av detta råd skulle utses personer med klart intresse för filmens sociala och konstnärliga betydelse. Ett granskningsråd av denna sammansättning kommer enligt vad ordföranden i 1949 års filmkommitté meddelat att i ett inom kort till Kungl. Maj:t avlämnat betänkande föreslås till inrättande såsom rådgivande organ för censuren. Rådet skulle garantera den insyn i censuren verksamhet och den samverkan med samhällets kulturella och sociala strävanden som ibland efterlysts. Detta granskningsråd skulle enligt biografbyråns uppfattning väl lämpa sig även för den form av kvalitetsbedömning av svensk film, som skulle komma i fråga.

Införes kvalitetsbedömning — anför biografbyrån vidare — skulle också de slag av filmer, som nu enligt utredningens förslag genom sin längd (mindre än 2 000 meter) äro utestängda från återbäring av nöjesskatt, dvs. såväl den

konstnärliga och dokumentariska kortfilmen som barnfilmer av för barn lämplig längd, kunna komma i åtnjutande av bidrag. Nämnda kategorier av filmer äro de minst lönsamma och därför de som vid en krissituation i första hand få sitta emellan.

Biografbyrån föreslår därför, att frågan om en kvalitetsbedömning som genomgående förutsättning för återbäring av nöjesskatt tas upp till allvarlig prövning. Om det av andra än kulturella motiv synes önskvärt, att den av de sakkunniga föreslagna återbäringen kommer all svensk film till godo, framhåller byrån önskvärdheten av att ytterligare ett belopp, motsvarande 10 % av den statliga andelen av nöjesskatten, ställes till förfogande för att premiera den ambitiösa och kulturellt tyngst vägande svenska filmen. Byrån understryker, att den i sitt uttalande åsyftat en granskning av den *färdiga* filmprodukten.

Folkets husföreningarnas riksorganisation förklarar sig vilja enträget hemställa, att Kungl. Maj:t till prövning upptar frågan, om icke stöd till svensk film skulle kunna utgå efter viss kvalitetsbedömning, och framlägger förslag därom till riksdagen. Därest detta i nuvarande läge skulle befinnas omöjligt, finner sig riksorganisationen böra förorda utredningsmajoritetens förslag.

I detta sammanhang må slutligen redovisas det uttalande, som i förevarande avseende gjorts av *föreningen Sveriges filmproducenter*. Mot förslaget om generellt utgående stöd kan — säger föreningen — givetvis vägande invändningar av principiell natur göras. Föreningen, som i en tidigare skrivelse till finansministern antydde en lösning efter liknande linjer, delar dock utredningens uppfattning, att denna väg för närvarande synes vara den enda framkomliga.

I frågan om formen för statsstödet ha i övrigt följande från utredningens förslag avvikande synpunkter framkommit.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser, att statens stöd åt filmproduktionen i första hand bör ta sikte på en omprövning av nöjesskattebestämmelserna. Härom anföres i huvudsak följande.

Vid en sänkning av nöjesskatten och därmed av biljettpriset torde publiktillströmningen öka, vilket otvivelaktigt torde vara till fördel för producenten. Sänkes skatteprocenten så mycket, att den lämnar utrymme jämväl för en måttlig prishöjning på biljetterna, stiger totalsumman av skatten likaväl. Även med denna prishöjning gynnas i sista hand producenten. Har det, såsom skett i fråga om filmproduktionen, visat sig, att biografväsendet icke är den goda skattekälla, som förutsatts, framstår det för länsstyrelsen som naturligt, att en anpassning sker till förhållanden, som kunna bära en nöjesskatt, utan de påföljder för produktion och vissa biografier, som påtalats. Utredningen har framhållit, att med utredningens förslag om bibehållande av nöjesskatten vid nuvarande nivå och restitution av nöjesskatt till svensk filmproduktion, den utländska filmen icke skulle gynnas. Såvitt länsstyrelsen kan förstå, lär emellertid beskattning av utländsk film kunna ske genom andra åtgärder.

Den av länsstyrelsen i första hand förordade lösningen framstår för länsstyrelsen som den naturligaste. Den läser icke fordra några utgifter för kontroll av restitution enligt utredningens förslag. Enligt detta alternativ upp-

komma icke heller några skilda meningar om det procenttal, efter vilket nöjesskatten bör restitueras. Utredningen har framhållit, att filmproduktionen bör behålla sin fria ställning. Detta torde bäst tillgodoses enligt länsstyrelsens alternativ.

Godtages icke den av länsstyrelsen i första hand förordade lösningen, anser sig länsstyrelsen i andra hand böra tillstyrka utredningens förslag.

Till ett av statskontoret framfört förslag om formen för statsstödet återkommer jag vid redovisningen av yttrandena i den del de beröra frågan om en filmhyreskatt.

I åtskilliga yttranden ha erinringar gjorts mot utredningens förslag i fråga om statsstödet omfattning.

Länsstyrelsen i Kalmar län förklarar sig, med hänsyn till resultatet av utredningens egna beräkningar, starkt ifrågasätta, om de föreslagna stödåtgärderna skola visa sig tillräckliga för att, såsom önskvärt är, en fortsatt svensk filmproduktion skall kunna anses säkerställd. Ett liknande uttalande göres av länsstyrelsen i Malmöhus län. Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter, huruvida icke statsbidraget bör uppgå till närmare 30 % av nöjesskatten. Även länsstyrelsen i Värmlands län anser bidraget vara för snävt tillmätt men finner sig i nuvarande statsfinansiella läge icke kunna tillstyrka högre procentsats.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förklarar sig för sin del icke obenägen att tillstyrka ett bidrag av något större omfattning än utredningen föreslagit. Samtidigt betonar länsstyrelsen, att bidraget i nuvarande statsfinansiella situation icke kan tillåtas medföra ett större bortfall av nöjesskatteintäkter för statsverket än som samtidigt kan beräknas inflyta genom en beskattning av filmhyrorna. Frågan om införandet och utformningen av en sådan skatt bör närmare utredas. Innan resultatet av denna utredning föreligger, kan näppeligen något uttalande om omfattningen av statsbidraget göras.

Svenska industritjänstemannaförbundet finner anmärkningsvärt, att utredningen inte ansett sig kunna förorda ett bidrag, som helt täcker producenternas förluster. Stockholms film- och teaterarbetareförening ifrågasätter i detta sammanhang, om en undernörd filmproduktion kan sporra till en förbättring av filmkvaliteten.

Sveriges biografägareförbund beklagar, att rådande statsfinansiella läge ansetts böra föranleda, att statsstödet skulle bli väsentligt mindre än vad som motiveras av det för utredningen tillgängliga siffermaterialet.

Folkets husföreningarnas riksorganisation framhåller, att ett starkare stöd synes motiverat än det av utredningsmajoriteten förordade.

Svenska filmsamfundet anför, att det kan befaras, att de fria (icke biografägande) producenterna komma att helt utestängas från produktionen. En sådan eliminering skulle inte bara vara orättvis utan också synnerligen olycklig. Samfundet betonar därför nödvändigheten av, att stödet blir av den storlek, som utredningen har beräknat vara behövligen för att täcka förlusten.

Föreningen Sveriges filmproducenter hävdar, att de skäl som utredningen anfört för sin ståndpunkt i fråga om statsbidragsprocentens storlek varken vart för sig eller tillsammans äro tillräckligt bärkraftiga.

Föreningen ingår först på en granskning av den av utredningen såsom underlag för sin beräkning presenterade kalkylen. Enligt vad föreningen kunnat konstatera, gäve de i kalkyltablån framlagda *faktiska* uppgifterna en i stort sett så pass tillförlitlig bild av förhållandena, som man kunde begära. Däremot måste kalkylens riktighet bestridas i fråga om de *beräknade* uppgifterna. Härom anföres i huvudsak följande.

En granskning av de i utredningens kalkyl angivna produktionskostnaderna ger vid handen, att de under 2) upptagna kostnaderna för administration, ateljéverksamhet, osv. uppskattas till 10 % av de direkta produktionskostnaderna. Medan utredningen i övrigt räknat med *genomsnittskostnaden*, har den tydligen på denna punkt övergivit sin tidigare beräkningsgrund och stannat för en *minimisiffra*. Det faller av sig självt, att denna grupp av kostnader därigenom i tablån upptagits till ett för lågt belopp. Med en siffra på 15 % kommer man — som reservanten i utredningen antyder — med all sannolikhet verkligheten betydligt närmare.

Vid beräkningen av kostnadsstegringarna under 1951 kommer utredningen ävenledes till ett för producenterna ogynnsamt resultat. Man uppskattar nämligen dessa kostnader — fortfarande enligt minimiprincipen — till »lägst 8 %». Om denna siffra alltså redan från början var tilltagen i underkant, måste den numera, efter den utveckling som skett sedan betänkanudet framlades, betecknas som helt missvisande. Att angiva någon bestämd siffra, som ger en ungefärlig föreställning om den starka stegring i produktionskostnaderna, som man ofrånkomligen måste räkna med, därest filmproduktionen skulle återupptagas, är ytterst vanskligt, bl. a. på grund av den omständigheten, att några avtal ännu icke träffats med ateljépersonalen. Med de löneökningar, som torde vara ofrånkomliga, och den allmänna höjning av materialkostnaderna, som redan skett eller är att vänta, kan man knappast tänka sig en mindre genomsnittlig kostnadsökning än 12 %.

Vidare vill det synas föreningen som om utredningen på grund av den begränsade tid, som stått till förfogande, icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt den betydelsefulla faktor, som ateljéörelsen utgör vid bedömandet av filmproduktionens förhållanden. Ateljéförlusterna äro av den storleksordningen, att de knappast kunna inrymmas i de av utredningen antagna 10 %. Även ur denna synpunkt förefaller det nödvändigt att öka procentsatsen för de under 2) upptagna kostnaderna.

Föreningen anser sig på här angivna grunder kunna fastslå, att de av utredningen framlagda genomsnittliga produktionskostnaderna för en film, producerad 1951, äro väsentligt lägre än vad de i verkligheten komma att vara. Det sammanlagda kostnadsbeloppet, enligt utredningens beräkningar 409 000 kronor, bör alltså rätteligen anges till 439 000 kronor. Enär det icke finns anledning antaga några öknningar på intäktssidan — det förutsedda produktionsbidraget från biografägarna finns redan i kalkylen — kommer man på detta sätt fram till, att det faktiska genomsnittsunderskottet per film i själva verket utgör 136 000 kronor, vilket är 30 000 kronor högre än det av utredningen förutsedda beloppet. För att täcka ett underskott av denna storlek skulle följaktligen erfordras en restitution av 36 % av den statliga nöjes-skatten. Man kan därav draga den slutsatsen, att även om återbäringen skulle fixeras till 30 % kommer den svenska filmproduktionen att alltjämt gå med en årlig förlust av omkring 900 000 kronor.

Föreningen övergår härefter till en granskning av de av utredningen anförda skälen för dess ställningstagande beträffande procentsatsens storlek. Ur föreningens yttrande må återgivas följande huvudsakliga synpunkter.

Till en början framhålles, att även biografirörelsen fått vidkännas betydande kostnadsstegringar, som avsevärt minskat vinstmarginalerna för de biografägande producentföretagen. Utredningen synes icke ha beaktat, att i det nu inträdda läget ej blott produktionen utan även biografverksamheten med nödvändighet måste räkna med starkt stegrade kostnader.

Vidare påpekas, att det procentuellt högsta produktionsbidraget från biografägarna — såvitt man nu kan se — kommer att inflyta från biografer, som äro förenade med eller nära knutna till produktionsföretag. Konsekvensen blir, att dessa biografägare-producenter i stor utsträckning komma att betala produktionsbidrag till sig själva, en transaktion som icke lär förbättra deras finansiella ställning. Utredningen synes ej heller ha fäst något avseende vid att de tre största producenterna inte bara driva biografverksamhet utan även filmateljéer, en rörelse som bevisligen varit förlustbringande.

Enligt föreningens mening har utredningen genom att överdimensionera fördelarna för den biografägande producentkategorien och från denna felaktiga utgångspunkt reducera skatteåterbäringen från 30 % till 20 % icke lämnat de fria producenterna någon möjlighet att existera. Tvärt emot vad utredningen åsyftat kommer dess förslag att indirekt medföra sådana »ingripanden i filmbranschen som kunna äventyra dess fria förhållanden». Föreningen säger sig med eftertryck hävda den uppfattningen, att den svenska filmproduktionen i dess helhet, oberoende av om den är förenad med biografirörelse eller icke, kan göra anspråk på att erhålla ett stöd, som är avpassat efter de faktiska förlustriskerna och som gör, att den med utsikt till framgång kan upprätthållas i rimlig omfattning.

Fortsättningsvis uttalar föreningen, att biografägarnas av utredningen antydda möjligheter att i en framtid öka storleken av det av dem utlovande produktionsbidraget måste på redan anförda grunder anses vara ytterst begränsade eller rent av obefintliga. Beträffande utredningens förhoppningar, att rationaliseringsåtgärder inom produktionen skola kunna nedbringa kostnaderna, framhåller föreningen, att dess medlemmar av ren självbevarelsedrift tvingats att hålla kostnaderna nere och att de — om möjligheter föreligga att återupptaga produktionen — äro beredda att fortsätta dessa ansträngningar. Slutligen uttalar sig föreningen om den av utredningen antydda möjligheten att genom en ytterligare produktionsbegränsning öka de enskilda filmernas bärkraft. Föreningens mening är, att en begränsning till trettio filmer är fullt tillräcklig med hänsyn till marknadens behov av svensk film och att en ytterligare inskränkning av produktionen icke kan antagas innebära några påtagliga fördelar.

Föreningen kommer enligt sina beräkningar fram till den slutsatsen, att det skulle erfordras en återbäring med 36 % av den statliga delen av nöjes-skatten för att täcka de förluster, som skulle uppstå på produktionen av svensk film, för den händelse denna längre fram i år skulle komma att återupptagas. Med beaktande av nuvarande ansträngda statsfinansiella läge anser sig föreningen likväl för närvarande ej böra framställa krav på att erhålla full kompensation för de förutsedda förlusterna utan föreslår för sin del, att återbäringsprocenten fastställles till 30.

Frågan om en filmhyreskatt har ägnats uppmärksamhet i flera yttranden.

Sveriges filmuthyreförening avstyrker en sådan beskattning. Som skäl därför anföres bl. a. följande.

Reservanten uppger i betänkandet, att filmhyran i Sverige utgår med 37 %. Hur reservanten kommit till denna procentsats är oss främmande. Den genomsnittliga filmhyran för utländsk film i Sverige torde vara betydligt lägre.

Genomförandet av en skatt på filmhyror, varvid »helt naturligt den svenska filmproduktionen kompenseras för den del, varmed den bidrar till det genom en filmhyreskatt inflytande samlade beloppet», skulle i realiteten betyda en skatt på de filmhyror, som emanera från visning av utländsk film. Hela det tänkta stödet åt den inhemska produktionen skulle därigenom icke komma från staten utan från de företag, som till Sverige importera och i Sverige visa utländsk film, och dessutom skulle genom en sådan skatts införande en direkt vinst uppstå för staten, sedan det tänkta stödet lämnats den inhemska produktionen.

För Sveriges vidkommande skulle ett införande av en sådan skatt omedelbart medföra, att ett flertal av de företag, som distribuera utländsk film, icke skulle kunna fortsätta sin verksamhet, och för övriga företagare skulle en sådan skatts genomförande förorsaka, att principerna för och fortsättandet av distributionen i Sverige måste tagas under noggrann omprövning. Vidare måste man taga i betraktande, att i Sverige för närvarande finnas nära 2 600 lokaler, där film visas mot viss entréavgift. En minskning av tillförseln av utländsk film, vilket en filmhyreskatt skulle innebära, skulle helt säkert hårt drabba åtskilliga biografiföretag och måhända rent av tvinga dem att upphöra med sin rörelse.

Även *Sveriges biografägareförbund* framställer erinringar. Då uttryckligt förslag om en sådan skatt endast framställdes av en reservant i utredningen, förutsätter förbundet, att uppslaget skall kräva en mera ingående utredning och ett särskilt remissförfarande, därest Kungl. Maj:t överväger att underställa riksdagen förslag i frågan. Emellertid finner sig förbundet redan nu böra uttala, att det anser uppslaget praktiskt ogenomförbart. Förbundet understryker, att utredningen själv yttrat, att skatten icke fick övervältras på biografägarna eller biografbesökarna. I praktiken kunde detta dock icke undvikas, emedan flertalet film distributorer arbeta med så knapp vinstmarginal, att en filmhyreskatt otvivelaktigt skulle framkalla krav på ökad filmhyra. Förbundet bestrider vidare reservantens uppgifter i fråga om filmhyran för utländsk film i Sverige och att denna skulle avsevärt skilja sig från vad som i motsvarande fall uttas i Norge och Danmark.

Föreningen Sveriges filmproducenter anser konsekvenserna av en filmhyreskatt svårligen kunna överblickas utan föregående utredning.

Utredning i ämnet förordas även av *statskontoret*, *riksräkenskapsverket* och *överståthållarämbetet* ävensom av *länsstyrelserna i Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Gävleborgs län* och *Västernorrlands län*.

Bland dessa företrädare *statskontoret* samt *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län* och *Västernorrlands län* såsom förut nämnts den uppfattningen, att en sådan utredning bör föregå ett ställningstagande till frågan om stödåtgärder. I det föregående har också angivits, att *länsstyrelsen i Göteborgs och*

Bohus län knyter sitt tillstyrkande av statliga stödåtgärder till förbehållet, att inkomstbortfallet kompenseras genom en filmhyreskatt.

Statskontoret anför.

Därest en filmhyreskatt skulle komma att beslutas, synes samtidigt böra övervägas, huruvida icke möjligheter föreligga att av inflytande skatteintäkter utgiva statlig subvention till svensk filmproduktion, utan att denna subvention kombineras med en nöjesskatteåterbäring. Det uppslag som därvid i första hand synes kunna prövas torde vara, att — sedan den svenska filmproduktionen kompenseras för den del, varmed den bidragit till skatteintäkterna — av återstående skattemedel bidrag utlämnas till producenterna. Det skulle därvid kunna tänkas att låta statens biografbyrå verkställa fördelningen av bidragen till filmbolagen i proportion till antalet under viss tidsperiod inspelade filmer och med beaktande av filmernas längd. Med en dylik subventionsform skulle bl. a. vinnas, att en för producenten inkomstbringande film icke erhåller större bidrag än en mindre vinstgivande film av samma längd. Ett ställningstagande till frågan om subvention av nu antytt slag kan emellertid icke ske utan mera ingående undersökningar, men statskontoret vill förorda, att sådana komma till stånd, innan stödåtgärder beslutas på grundval av filmutredningens förslag.

Vissa erinringar och synpunkter ha framkommit i anslutning till särskilda punkter i utredningens förslag till bidragsgrunder.

I fråga om de av utredningen angivna förutsättningarna för att en film skall anses vara svensk anmärkes i den av *företrädare för kortfilmproduktionen* ingivna skrivelsen i huvudsak följande.

Förutsättningen att filmen skall ha inspelats till huvudsaklig del på svenska språket och med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal skulle från statsbidrag utesluta t. ex. av svenskt företag i utlandet inspelad dokumentär film, vari dialogen till övervägande del föres på utländskt språk. Vidare skulle t. ex. en film om flyktingfrågan i Sverige under andra världskriget icke bli berättigad till statsbidrag, om dialogen i huvudsak fördes på flyktingarnas språk. Att basera en definition av svensk film på dialogens språk torde med hänsyn till dylika möjligheter vara ohållbart.

Vidare utnyttjar utredningen begreppet »ateljéupptagningar» utan närmare definition. Om emellertid t. ex. en inspelningsmiljö konstrueras i annan lokal än en professionell filmateljé, uppstår frågan, om inspelningslokalen skall betraktas som ateljé eller ej. Därvid torde statens biografbyrå vid sin bedömning ställas inför avsevärda tolkningssvårigheter.

Enligt *statens biografbyrås* mening är ett smidigare och för byrån mindre betungande tillvägagångssätt än det av utredningen föreslagna att rekommendera i fråga om byråns skyldighet att underrätta länsstyrelserna och uppborgsmyndigheterna om vilka filmer som fastställts såsom svenska. Byrån ifrågasätter, om det ej kunde vara till fyllest att på det stämpelbelagda tillståndskort, som jämlikt SFS 703/1939 alltid utfärdas och åtföljer varje för offentlig visning avsedd filmkopia, kunde göras en anteckning, att filmen vore svensk och berättigad till återbäring. Då tillståndskortet uppvisades för polismyndighet, skulle denna, som ger tillstånd till föreställningen, även

kunna anteckna filmens rätt till återbäring av nöjesskatt. Hos polisen finge sedan uppbördsmyndigheten de önskade upplysningarna.

Utredningens förslag, att bidragsberättigad film inte får understiga 2 000 meter, har föranlett några uttalanden.

Statens biografbyrå efterlyser en kompletterande bestämmelse beträffande smalfilmkopior.

I den nyssnämnda skrivelsen från olika *företrädare för kortfilmproduktionen* påpekas, att den av utredningen föreslagna gränsdragningen vid 2 000 meter utesluter vissa filmkategorier, som normalt understiga nämnda filmlängd, nämligen barnfilm, den korta typ av spelfilm som brukar benämnas novellfilm, konstnärlig experimentfilm samt dokumentärfilm av varierande slag. Var och en av dessa filmtyper vore väl förtjänt av och i starkt behov av ekonomiskt stöd.

I den av *utrikesdepartementets pressbyrå* avlätna promemorian framhålles också, att ur de på utlandet arbetande informationsorganens synpunkt skulle gynnsammare produktionsvillkor för kortfilmen innebära, att den stora efterfrågan från utlandet på kortfilm om Sverige och svenska förhållanden kunde bättre tillfredsställas och att den nuvarande gynnsamma situationen för svensk kortfilms möjligheter att hävda sig utomlands skulle kunna bättre utnyttjas.

Föreningen Sveriges filmproducenter påpekar, att från bidragsrätt skulle uteslutas icke blott vanliga kortfilmer utan även filmer, speciellt avsedda för barn. Sådana filmer böra nämligen, säger föreningen, i vart fall när de vända sig till barn i åldern 6—10 år, icke ha en speltid överstigande 30 à 40 min., motsvarande en längd av 800—1 000 meter. Dessa filmer bruka visas vid särskilda barnföreställningar. Då det måste anses vara ett betydande allmänt intresse, att produktionen av barnfilmer i största möjliga utsträckning uppmuntras, föreslår föreningen en komplettering på sådant sätt, att bidrag kan utgå för film, särskilt avsedd för barn, oavsett filmens längd. Prövningen av huruvida en film såsom barnfilm är berättigad till bidrag torde kunna överlämnas till statens biografbyrå, som förfogar över särskild sakkunskap på detta område.

I anslutning till bestämmelsen, att bidraget skall inbetalas till producenten eller dennes ombud av biografföreställningens anordnare, anför *statskontoret*.

Då utredningen synes ha avsett, att staten skall garantera, att bidraget verkligen inflyter till producenten, synes angeläget, att viss preskriptionstid fastställs, inom vilken producenten har att till länsstyrelse anmäla om biografägaren icke fullgjort inbetalning av bidraget. Denna tidsfrist synes förslagsvis kunna bestämmas till en månad, räknat från den tidpunkt, då visningen av filmen avslutats.

Överståthållarämbetet har gjort ett motsvarande påpekande. Enligt ämbetets mening bör den ifrågavarande tidsfristen bestämmas till tre månader från dagen för biografföreställningen.

I avseende å de kommentarer, som i utredningen gjorts beträffande bidragsbestämmelsernas ikraftträdande och giltighetstid, ha från några håll erinringar framställts.

Statskontoret ifrågasätter, om ej bidragsförfattningen bör få giltighet endast å sådana filmer, som inspelats efter den dag författningen trätt i kraft. I varje fall borde bidrag icke utgå till filmer, som haft premiär åtskilliga år tillbaka i tiden. Statskontoret föreslår, att bidrag icke medgives beträffande filmer, vilkas första uppförande ägt rum före den 1 juli 1949.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser den föreslagna första giltighetstiden om fyra år vara i längsta laget. Stockholms film- och teaterarbetareförening förordar kortast möjliga giltighetstid. I den av ett antal filmregissörer m. fl. ingivna skrivelsen föreslås, att giltighetstiden, därest utredningens förslag förverkligas, i fråga om fördelningsprinciperna begränsas till ett år. Under mellantiden borde en ny utredning undersöka möjligheterna för att statens stöd lämnas genom ett från staten fristående organ för produktionsstöd enligt kvalitativa grunder.

I fråga om redovisningen av de statliga bidragen har riksräkenskapsverket anfört följande.

Den föreslagna formen för statsbidragets utbetalande innebär, att den för nöjesskatt betalningsskyldige biografägaren avdelar visst belopp, som han eljest skolat inbetala såsom nöjesskatt, och redovisar detta till den statsbidragsberättigade filmproducenten. Därjämte lämnar han till uppbördsmyndigheten redovisning för återstående skatt samt uppgift om den utbetalning han sålunda ombesörjer med »under händer varande medel». Länsstyrelsen har därefter att från ett för statsbidraget anvisat förslagsanslag omföra till inkomstiteln för nöjesskatt de belopp, avseende statsbidrag, som genom biografägarnas försorg utgå till de bidragsberättigade producenterna. Det föreslagna förfarings sättet innebär så tillvida ett avsteg från gängse normer, som statsbidraget faktiskt kommer att utbetalas av enskilda. Då emellertid tillfredsställande kontroll synes kunna vinnas och då förfarandet möjliggör inbesparing av viss eljest nödvändig omgång och arbetsbelastning för myndigheterna torde det kunna godtagas.

Från riksräkenskapsverkets yttrande har byråchefen Faxelius anmält avvikande mening. Reservanten uttalar, att det ur budgetteknisk synpunkt synes böra övervägas, huruvida man icke skulle låta sig nöja med att å inkomstiteln för nöjesskatt redovisa den skatt, som faktiskt inflyter till statskassan. Särskilt anslag för statsstödet skulle då icke behöva anvisas annat än möjligen för de sannolikt sällsynta fall, då länsstyrelse kan få direkt utbetala belopp till filmproducent, och de föreslagna omföringsåtgärderna bleve överflödiga. Härigenom skulle man undvika det principiellt sett mindre tilltalande i att en skattitel tillföres inkomster genom belastning av ett riksstatsanslag. Det kan för övrigt ifrågasättas, om icke angivna mera sporadiskt förekommande utbetalningar kunna ske från inkomstiteln. Uppgift om stödets storlek kan lätt erhållas genom att nöjesskatten för svensk film i räkenskaperna redovisas för sig.

Departementschefen.

Frågan om statligt stöd åt den svenska filmproduktionen har sedan några år varit aktuell. Sedan ämnet tagits upp vid 1949 års riksdag genom två då väckta motioner, hemställde riksdagen, att en utredning måtte verkställas. Den i anledning därav på våren 1950 igångsatta utredningen föreligger nu färdig. Denna visar, att den svenska filmproduktionen under de senaste åren arbetat under ekonomiskt besvärliga förhållanden. Dess genomsnittliga förluster ha varit betydande. Den ekonomiska kris, som sålunda uppstått inom branschen, har resulterat i att praktiskt taget alla de inhemska producenterna beslutat att fr. o. m. årsskiftet 1950/51 upphöra med att spela in långfilmer.

Utredningen har gjort undersökningar för att söka fastställa orsakerna till de försämrade ekonomiska förhållandena för vår filmproduktion. Såsom de väsentligaste faktorerna härvidlag nämner utredningen produktionskostnadernas ökning under 1940-talet till följd av den allmänna uppgången av pris och lönenivån samt vidare den omständigheten att biografernas biljettpriser ej kunnat höjas i relation till stegringen av produktionskostnaderna. Anledningen härtill är enligt utredningen att söka i priskontrollen och den skärpta nöjesbeskattningen för biografföreställningar. En tredje betydelsefull faktor ser utredningen i den skärpta konkurrensen från den utländska filmens sida efter kriget.

I utredningens betänkande diskuteras även vissa möjligheter att genom andra åtgärder än statlig bidragsgivning förbättra lönsamheten för filmproduktionen. Bl. a. har berörts frågan, om filmproduktionens kostnader kunna nedbringas. Tre personalorganisationer, som representera i filminspelningsverksamhet sysselsatt skådespelare, tekniker- och arbetarepersonal, ha framfört vissa kritiska synpunkter på organisationen och planläggningen inom filmproduktionen. Anmärkningarna ha från producenthåll i stort sett tillbakavisats. Emellertid synes det föreliggande materialet ge visst stöd för den av utredningen omfattade meningen, att inspelningsverksamheten torde erbjuda ökat utrymme för vissa besparings- och rationaliseringsåtgärder utan att filmstandarden äventyras eller den konstnärliga friheten inskränkes.

Utredningen har tagit upp till behandling även andra utvägar att förbättra det ekonomiska utbytet. Sålunda har utredningen förhört sig hos producenterna om möjligheterna för en begränsning av antalet filmer. Producenterna ha därefter förklarat sig beredda att medverka till en produktionsbegränsning av den innebörden, att antalet spelfilmer under en tvåårsperiod skulle begränsas till 60, varav 8 avsetts för producenter utanför producentföreningen. Utredningen har ansett en sådan åtgärd kunna medföra en viss effekt till förmån för produktionens inkomstsida, ehuru det icke vore möjligt att bedöma denna verkan siffermässigt. Från vissa remissinstansers sida ha emellertid kritiska synpunkter anförts mot denna anordning. Med avseende på förenämnda spörsmål vill jag endast anmärka, att en överenskommen produktionsbegränsning kan medföra i olika hänseenden oförmånliga

konsekvenser. Detta gäller särskilt på ett sådant område som filmens, där de fria konstnärliga initiativen böra få tillräckligt utrymme. Den ekonomiska effekten av en sådan åtgärd kan också bli diskutabel. Med hänsyn särskilt till att föreningen Sveriges filmproducenter i sitt remissyttrande uttalat tvekan om lämpligheten av en produktionsbegränsning torde risken för att en sådan kommer till stånd vara ringa.

Utredningen har vidare trätt i förbindelse med representanter för biografägarnas organisationer och med dem diskuterat frågan om ett ekonomiskt stöd åt den svenska filmproduktionen från biografägarnas sida. Efter förhandlingar inom och mellan de tre ifrågavarande organisationerna — Sveriges biografägareförbund, Ordenshusens riksförening och Sveriges folkbiografer aktieföretag — ha dessa i skrivelser till utredningen förklarat sig beredda att rekommendera sina medlemmar att erlægga produktionsbidrag om högst 5 % av bruttointäkterna, efter avdrag för nöjesskatt, vid visning av sådan svensk film, som kunde komma att bli berättigad till statsbidrag. Detta stöd från biografägarnas sida har beräknats tillföra produktionen i runt tal 700 000 kronor om året.

Sammanfattningsvis måste av utredningens undersökningar anses framgå, att läget för den svenska produktionen av spelfilmer — även under förutsättning att besparingsåtgärder vidtagas i inspelningsverksamheten och att biografägarna skulle lämna ekonomisk hjälp av nyss angiven storleksordning — för närvarande är sådant, att produktionen genomsnittligt sett är förlustbringande.

Vid bedömandet av frågan om ett samhälleligt ingripande till förmån för produktionen är påkallat har utredningen berört olika synpunkter av kulturell, social, nationalekonomisk och skattefiskalisk art. Vad utredningen här anfört kan jag i stort sett biträda. Filmen har blivit en viktig kulturfaktor i vår tid. Det skulle innebära en föga lycklig utveckling, om det svenska inslaget på detta område skulle försvinna. För stora folkgrupper i vårt land har svensk film blivit en självklar tillgång. Ett bortfall av den svenska filmen skulle också betyda en avsevärd minskning av nöjesskatten. Såsom vidare framhållits av utredningen har det i flertalet europeiska länder ansetts vara en samhällelig angelägenhet att genom direkta eller indirekta åtgärder främja den inhemska produktionen. Detta gäller icke minst våra nordiska grannländer. I likhet med utredningen och flertalet remissinstanser förordar jag med hänsyn till det anförda, att staten skall medverka till att skapa möjligheter för fortsatt svensk produktion av spelfilmer genom att lämna ett lämpligt avvägt stöd.

Beträffande det statliga stödet har i en reservation till utredningens betänkande föreslagits, att staten skulle till de svenska filmproducenterna lämna ett bidrag, motsvarande en relativt stor andel av den statliga nöjesskatten på svensk film, och att man som kompensation för inkomstbortfallet för staten skulle införa en skatt å filmhyrorna för såväl svenska som utländska filmer. I flertalet remissyttranden har uttalats, att frågan om en

filmhyreskatt borde närmare utredas. För egen del är jag icke beredd att nu taga upp detta spörsmål. Jag får för övrigt erinra om att enligt de av Sverige ingångna avtalen för undvikande av dubbelbeskattning beskattningsrätten till inkomster i form av royalties regelmässigt är förbehållen det land, där betalningsmottagaren är bosatt.

I övrigt ha i fråga om formen för statsstödet framkommit olika meningar i yttrandena. Majoriteten av remissinstanserna har biträtt utredningens förslag om ett generellt och av kvalitetsbedömning oberoende stöd, som skulle utgå till producent av svensk film med viss del av de på filmens visning belöpande statliga nöjesskatteintäkterna. I ett yttrande har en sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar förordats. Slutligen ha i några yttranden framställts yrkande, att stödet bör föregås av en prövning av filmernas kvalitet, sedd ur kulturella och estetiska synpunkter.

I det läge, vari den svenska filmen för närvarande befinner sig, bör stödet från statens sida få karaktären av hjälp till självhjälp. Stödet bör för att motsvara detta syfte kunna på förhand till sin storlek någorlunda bedömas och bör vidare, för att producenterna skola kunna planlägga på något längre sikt, icke bli alltför kortvarigt.

Såsom jag i direktiven för utredningen antydde, skulle en anordning, enligt vilken stöd beredes endast åt produktionen av såsom högklassig ansedd film, vara förenad med olägenheter. Redan fastställandet av bedömningsnormerna skulle erbjuda betydande svårigheter. Bedömningen av en films värde är vidare, även om man lyckats fastställa relativt klara och entydiga normer, en högst subjektiv och vansklig sak. Detta framgår icke minst av de skiftande kritikeromdömena för en och samma film i våra tidningar. Mycket stora krav skulle vidare komma att ställas på den krets av personer, som skulle ha att göra urvalet, särskilt om detta skulle ske icke blott ur konstnärliga och estetiska utan även ur exempelvis allmänt kulturella och folkbildande synpunkter. Fara kunde uppstå, att vissa speciella riktningar skulle gynnas till men för den konstnärliga friheten. En annan svårighet skulle uppstå, när det gällde att bestämma tidpunkten för bedömningen. Om denna skulle ske på manuskriptstadiet, skulle kanske i många fall kunna inträffa, att den färdiga filmen icke visade sig uppfylla de kvalifikationer, som påräknats vid bedömningen av manuskriptet. En bedömning på grundval av redan färdiga filmer skulle å andra sidan vara förenad med bl. a. den nackdelen, att producenterna skulle sakna fasta hållpunkter vid upprättandet av sin produktionsbudget. De anförda olägenheterna synas motivera, att tanken på en kvalitetsbedömning av filmerna avböjes.

Icke heller synes ett statligt stöd, utgående efter prövning av behovet i det individuella fallet, innebära en lämplig lösning. I likhet med utredningen anser jag, att detta alternativ skulle vara i praktiken synnerligen svårhanterligt.

Då en allmän sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar måste anses utesluten i nuvarande statsfinansiella läge och dessutom skulle ge ett alltför ojämnt stöd åt filmproduktionen, återstår att bedöma den av ut-

redningen och majoriteten av remissinstanserna förordade formen. Icke heller denna går fri från invändningar. Då det som i dagens situation gäller att ingripa för att stödja den samlade spelfilmproduktionen, måste emellertid denna lösning anses som den lämpligaste, särskilt om man — som utredningen föreslagit och jag i det följande kommer att förorda — avser, att det statliga stödet skall täcka endast en del av det som genomsnitt framräknade underskottet på en filminspelning. Jag föreslår sålunda, att det statliga stödet till de svenska filmproducenterna skall konstrueras som ett bidrag uppgående till viss del av de på visningen av svensk film belöpande statliga nöjesskatteintäkterna.

Utredningen har föreslagit, att nämnda del av nöjesskatten skall bestämmas till 20 %. Enligt en av utredningen redovisad kalkyl skulle, för att täcka det genomsnittliga underskottet per film, erfordras ett stöd uppgående till i runt tal 30 % av den statliga nöjesskatteandelen. Av olika skäl, bl. a. kalkylens approximativa karaktär, det i vissa fall nära sambandet mellan biografnärings- och filmproduktionen samt möjligheterna till rationalisering av filminspelningsverksamheten, har emellertid utredningen satt ned procenttalet på nyss angivet sätt.

I ett antal yttranden har ifrågasatts, huruvida icke den av utredningen förordade procentsatsen borde höjas. Producentföreningen har vid granskning av utredningens kalkyl funnit, att vissa däri angivna utgiftsposter beräknats i underkant och från sina egna beräkningar kommit till slutsatsen att en återbäring av 36 % skulle krävas för förlusternas täckande. Föreningen har med beaktande av det statsfinansiella läget ej ansett sig böra framställa krav på att erhålla full kompensation för de förutsedda förlusterna utan föreslagit att andelsprocenten fastställs till 30.

För egen del ansluter jag mig till utredningens ståndpunkt, att det statliga stödet bör begränsas till 20 % av statens nöjesskatteandel. Avgörande för detta ställningstagande har varit — förutom nödvändigheten att begränsa statens utgifter — den förut angivna synpunkten att stödet bör få karaktär av hjälp till självhjälp. Det bör sålunda ej innebära en garanti för att producenten får täckning för i det närmaste varje förlust. Man bör kunna räkna med att stödet skall verka som ett incitament till en i konstnärligt och ekonomiskt hänseende noggrann planering av inspelningsverksamheten.

Beträffande ordningen för fastställande av bidragsrätt och formen för utbetalningen av det statliga bidraget har utredningen i sitt förslag upptagit det danska systemet som förebild. Förslaget innebär, att frågan huruvida en film skall anses som svensk skall prövas av statens biografbyrå. Vidare föreslås, att bidraget skall erläggas av biograf föreställningens anordnare direkt till filmproducenten. Några erinringar ha icke gjorts mot dessa förslag. Då de synas innefatta en praktisk ordning, förordar jag, att desamma genomföras.

Det av mig förordade bidragssystemet bör självfallet betraktas som en temporär understödsform. Konjunkturerna på filmmarknaden kunna växla

och även andra omständigheter kunna inträffa, som göra att behovet av stöd minskar eller bortfaller. Å andra sidan är det, såsom jag redan tidigare antytt, av vikt, att giltighetstiden för bidragssystemet icke från början begränsas för mycket. En giltighetstid av i första hand fyra år synes ge producenterna tillräckligt utrymme för en uppläggning av produktionsplanerna även på längre sikt.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film*. Vidare har inom departementet upprättats, i anslutning till vad utredningen förordat, förslag till *förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt*. Sistnämnda författningsförslag innefattar allenast en hänvisning till viss bestämmelse i den nya bidragsförordningen.

I det följande kommer jag att närmare redogöra för vissa av bestämmelserna i förslaget till bidragsförordning.

2 §. I utredningens förslag (punkten c) har såsom en av förutsättningarna för att en film skall anses som svensk upptagits, att den till huvudsaklig del inspelats på svenska språket. Häremot har från företrädare för kortfilmproduktionen invänts, att detta villkor skulle från statsbidrag utesluta sådan svensk film, där dialogen till övervägande del föres på utländskt språk, exempelvis en i utlandet upptagen dokumentärskildring eller en spelfilm om de danska och norska flyktingarna i Sverige under andra världskriget. Då jag finner det angeläget att i görligaste mån undvika föreskrifter, som kunna innebära en begränsning i de svenska producenternas handlingsfrihet, förordar jag, att något villkor om inspelning på svenska språket icke uppställs.

Utredningen har vidare föreslagit det ytterligare villkoret, att ateljéupptagningarna skola ha skett här i landet. Från de nyssnämnda företrädarna för kortfilmproduktionen har däremot anförts, att begreppet ateljéupptagning är ägnat att föranleda vissa tolkningssvårigheter. För egen del anser jag, att jämväl detta villkor utan olägenhet kan uteslutas.

3 §. I denna paragraf stadgas bl. a. att det skall tillkomma statens biografbyrå att pröva om en film är svensk.

I instruktionen för byrån finnas upptagna bestämmelser om besvär över byråns beslut. Enligt bestämmelserna skall talan fullföljas hos Kungl. Maj:t. Någon besvärbestämmelse erfordras sålunda icke i bidragsförordningen.

Av utredningen har föreslagits, att biografbyrån skall, sedan en film förklarats vara svensk, göra anteckning härom på sådant av byrån utfärdat tillståndskort, varom stadgas i 7 § förordningen den 22 juni 1911 angående biografställningar. Biografbyrån skulle därjämte underrätta länsstyrelserna och de myndigheter, som ombesörja uppbörd av nöjesskatt, om sådan fastställelse. Mot detta stadgande har biografbyrån, på sätt framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, framställt vissa erinringar. Då stadgandet

lämpligast har sin plats i en tillämpningsförfattning, torde det böra uteslutas ur bidragsförordningen. Jag torde få återkomma till frågan i senare sammanhang.

4 §. Utredningens förslag att bidrag icke skall utgå för film, som understiger 2 000 meter, har mött gensaga från några håll. Sålunda har i den av företrädare för kortfilmproduktionen ingivna skrivelsen gjorts gällande, att statligt stöd borde utgå också till olika filmkategorier under angivna längd, såsom barnfilm, novellfilm, konstnärlig experimentfilm samt dokumentärfilm av varierande slag.

Frågan om statsstöd till svensk film har väckts mot bakgrunden av den svenska spelfilmproduktionens ekonomiska förhållanden. Den närmast aktuella angelägenheten är att bereda denna del av filminspelningsverksamheten ekonomiskt gynnsammare förutsättningar än tidigare. Indirekt betyder ett stöd åt långfilmproduktionen även ett stöd åt kortfilmen, som i väsentlig mån är avhängig av tillgången till svensk långfilm för sin visning på biograferna. Vid sådant förhållande och då frågan om ett direkt stöd åt kortfilmproduktionen ej lämpligen kan beaktas i förevarande sammanhang, finner jag mig böra godtaga utredningens förslag. Beträffande barnfilmen vill jag särskilt framhålla, att frågan om stöd åt denna för närvarande är föremål för utredning av 1949 års filmkommitté. Slutligen må i anledning av vad kortfilmrepresentanterna anfört här erinras om de icke oväsentliga statsanslag, som under en följd av år ställts till statsorgans eller organisationers förfogande för framställning i direkt samarbete med producentföretagen av social, ekonomisk och för utlandvisning lämplig dokumentär- och upplysningsfilm.

Av biografbyrån har anmärkts, att stadgandet om filmens längd avsåge endast bredfilm. En motsvarande gräns borde fastställas även för smalfilm. Detta har beaktats i departementsförslaget genom att för smalfilm införts gränsen 800 meter, vilken motsvarar 2 000-metersgränsen för bredfilm.

6 §. Första stycket i förevarande paragraf ansluter sig till vad utredningen föreslagit. Därutöver har ansetts lämpligt att meddela föreskrift om tiden då producentbidrag skall erläggas av biografägaren. I detta avseende förordas, att samma tidsbestämmelser skola gälla som för erläggande av nöjesskatten till vederbörande uppbördsmyndighet.

I andra stycket ha intagits bestämmelser om vad producenten har att iakttaga, om biografföreställningens anordnare underlåter att rätteligen erlægga bidrag. Producenten bör i sådant fall kunna vända sig till vederbörande länsstyrelse för att utbetomma bidraget. Den tid, inom vilken producenten för att bevara sin rätt mot staten skall göra framställning till länsstyrelsen, bör — såsom i yttranden från statskontoret och överståthållarämbetet framhålles — vara tämligen kort. Statskontoret har föreslagit en månad, räknat från tiden för filmvisningens avslutande, medan överståthållar-

ämbetet uttalat sig för tre månader från dagen för biografföreställningen. För egen del förordar jag, att tidsfristen bestämmes till sex månader räknat från den tidpunkt då bidraget enligt den i 6 § första stycket meddelade föreskriften skall ha erlagts av biografföreställningens anordnare till producenten eller dennes ombud.

Ikraftträdande och giltighetstid. Förordningen bör, såsom förut angivits, träda i kraft den 1 juli 1951 och gälla tills vidare intill utgången av juni månad 1955. Jag är ense med utredningen om att förordningen bör äga till lämpning även å svenska filmer, som haft premiär före förordningens ikraftträdande, om de visas efter denna tidpunkt. Som en konsekvens härav kommer, då förordningen framdeles upphör, bidrag icke att utgå för visningar under tiden därefter, även om filmen haft premiär före utgången av förordningens giltighetstid.

Statsverkets kostnader för stödet till filmproduktionen kan enligt utredningens beräkningar uppskattas till i genomsnitt ca 2,3 miljoner kronor per år. För budgetåret 1951/52 räknas med en något mindre belastning av statskassan med hänsyn till att filmproduktionen inte kunde antagas bli omedelbart återupptagen i full omfattning efter hävandet av det nuvarande filmstoppet. Utredningen förordar, att ett belopp av 2 miljoner kronor anvisas som förslagsanslag på riksstaten för budgetåret 1951/52.

Riksräkenskapsverket har förklarat sig kunna godtaga, att länsstyrelsen från ett för statsbidraget anvisat förslagsanslag omför till inkomstiteln för nöjesskatt de belopp, avseende statsbidrag, som genom biografägarnas försorg utgå till de bidragsberättigade producenterna. En reservant i riksräkenskapsverket har dock ansett, att det ur budgettekniska synpunkter borde övervägas, huruvida man icke kunde låta sig nöja med att å inkomstiteln för nöjesskatt redovisa den till statskassan faktiskt inflytande skatten.

För egen del anser jag den i sistnämnda uttalande ifrågasatta anordningen vara att föredraga. I princip synes det vara olämpligt att från ett utgiftsanslag på riksstaten överföra medel till en skattetitel, vilket skulle bli följden, om utredningens förslag följes. Biträdes den alternativa linjen komma visserligen statens utgifter i anledning av producentbidragen ej till uttryck i budgeten. Å andra sidan kan genom en särskild redovisning av nöjesskatten för svensk film i räkenskaperna nämnda utgifter lätt framräknas och uppgift därom kan av riksräkenskapsverket lämnas i samband med den årliga inkomstberäkningen. De utbetalningar av bidrag direkt från länsstyrelser till producenter, som ibland kunna förekomma, torde böra ske från inkomstiteln. Jag föreslår sålunda, att något utgiftsanslag icke anvisas för ifrågasatt ärendamål.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, under åberopande av det anförda, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förenämnda förslag till

- 1) *förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film; samt*
- 2) *förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställda förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Berggren.

UPPLYSNINGAR OM FILM- OCH BIOGRAFBRANSCHEN

I SVERIGE.

En sammanställning av sekreteraren i 1950 års filmutredning *Erik Skoglund*.

Biografväsendet.

Första gången film visades i Sverige torde ha varit 1896 i samband med en industri- och slöjdställning i Malmö. Till en början exploaterades filmen av ambulerande förevisare och det dröjde ända till 1902, innan Sveriges första biograf öppnades i Stockholm. Filmvisningens egentliga genombrott i vårt land kan hänföras till perioden 1905—1910.

Biografverksamheten i Sverige är en fri näring utan inslag av kommunal eller statlig företagskontroll. Här bortses sålunda från priskontrollen på biljettpriserna liksom från de av brandskydds- och ordningshänsyn motiverade bestämmelser angående biografier och filmförevisningar som är meddelade i en förordning den 3 juni 1932 (nr 179; ändr. 272/1934).

Möjligheterna att starta nya biografier, som för sin repertoar önskar disponera *svensk* film, är dock inskränkta genom en av branschorganisationerna inom film- och biografnäringen omhänderthavd kontroll över nyetablering av biografiföreelse. Kontrollen inrättades genom en den 3 september 1941 träffad överenskommelse mellan Sveriges biografägareförbund, å ena sidan, samt samtliga producenter och distributörer av svensk film inom landet, å den andra. Efter tillkomsten år 1942 av Föreningen Sveriges filmproducenter utformades överenskommelsen till ett den 21 december 1942 mellan biografägareförbundet och filmproducentföreningen slutet avtal angående nyetablering och illojal konkurrens, vilket avtal den 26 mars 1944 ersatts av ett nu gällande, i huvudsak likalydande avtal mellan de båda sammanslutningarna. Genom ett den 3 april 1946 mellan desamma samt Folkets husföreningarnas riksorganisation och Ordenshusens riksörening ingånget tilläggsavtal har de båda sistnämnda organisationerna anslutits till 1944 års avtal, vilket i samband därmed jämkats i vissa hänseenden.

Förevarande avtal avser dels nyetableringskontroll, dels illojal konkurrens.

Begreppet nyetablering inbegriper följande tre fall:

1. Öppnande av ny biograf och återöppnande av biograf, som varit nedlagd under minst två på varandra följande år.
2. Ökning av antalet platser i biograflokal, vars platsantal förut ej överstiger 200, till mer än det dubbla och i biograflokal, vars platsantal förut överstiger 200, med mer än 200.
3. Överflyttande av biografiföreelse från en lokal till en annan.

Med illojal konkurrens förstås enligt avtalet — förutom vad som enligt lag eller enligt inom biografbranschen rådande sedvänja är att hänföra till illojal konkurrens — vidtagande av åtgärd från företagares sida, t. ex. erbjudande av högre hyra eller dylikt, för att komma i besittning av biograflokal, i vilken bedrivs eller omedelbart förut bedrivits biografiföreelse av annan, som icke förverkat sin hyresrätt och som önskar fortsätta sin rörelse.

Frågor enligt avtalet skall bedömas av en prövningsnämnd. I vissa fall kan emellertid av prövningsnämnden avgjorda ärenden hänskjutas till omprövning av en skiljenämnd.

Vid prövning av nyetableringsärenden skall enligt avtalet avseende i främsta rummet fästas vid nyetableringens behov. Hänsyn må därjämte tas till de näringspolitiska förutsättningarna samt till sökandens personliga och ekonomiska förut-

sättningar för rörelsens bedrivande. Avtalet föreskriver förpliktelse för producentföreningens medlemmar att ej öppna eller underhålla affärsförbindelser med biograf, innan densamma godkänts i den ordning som stadgas i avtalet, eller med biografföretag, som befunnits ha åsidosatt bestämmelserna om nyetablering eller gjort sig skyldig till illojal konkurrens. Detta innebär sålunda, att biografägare som förfarit i strid mot enligt avtalet fattat beslut utsättes för leveransbojkott i fråga om svensk film och detta ej bara för den biograf, varom särskilt varit fråga, utan även för andra av honom innehavda biografier. Utländsk film kan en dylik bojkottad biograf dock erhålla, enär de utländska filmbolagen och deras svenska representanter inte är anslutna till nyetableringsavtalet. Emellertid anses det vara mycket svårt att med ekonomisk framgång driva en biograförelse utan tillgång till svensk spelfilm, i varje fall på andra håll än i de största städerna.

Antalet biografier uppgick den 1 januari 1950 till 2 549. Biografföreställningar gavs vid samma tidpunkt på 1 843 orter. Motsvarande siffra den 1 januari 1949 var 1 820.

Biografernas gruppering efter antalet föreställningar framgår av nedanstående tablå:

Antal föreställningar	Antal biografier					
	1/1 1939	1/1 1946	1/1 1947	1 1 1948	1 1 1949	1/1 1950
I. Minst 14 per vecka	356	409	407	403	406	402
II. 13—8 » »	98	148	163	156	160	174
III. 7—4 » »	208	343	360	373	377	381
IV. 3—1 » »	1 071	1 343	1 343	1 395	1 395	1 479
V. 2—1 » månad	264	173	168	138	127	96
VI. Enstaka (vid helger etc.)	52	25	21	24	19	17
Summa	2 049	2 441	2 462	2 489	2 484	2 549

Av biograferna inom grupp I ligger ca 40 % i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Hela antalet åskådarplatser på biograferna var den 1 januari 1950 ca 625 000, varav ca 40 % faller på biograferna i städerna. Antalet platser i Stockholm, Göteborg och Malmö var 52 825, 16 548 och 8 878. Det beräknas, att drygt en miljon svenskar varje vecka ser film på biograferna.

Någon statistik över biopublikfrekvensens växlingar år efter år i hela landet föres inte. Däremot redovisar Stockholm, Göteborg och Malmö varje kvartal — i samband med sin nöjesskattestatistik — uppgifter om antalet utlämnade biljetter vid bl. a. biografföreställningar. Dessa uppgifter ligger till grund för efterföljande sammanställning, som ger en bild av besöksvariationerna på biograferna i de tre städerna under åren 1945—1950.

Antal utlämnade biografbiljetter i

År	Stockholm	Göteborg	Malmö
1945	15 400 766	5 559 632	2 633 153
1946	13 446 239	5 155 635	2 805 605
1947	15 188 205	5 962 861	2 857 867
1948	14 215 440	5 591 516	2 730 485
1949	14 410 062	5 686 274	2 751 920

		Antal utlämnade biografbiljetter i		
	År	Stockholm	Göteborg	Malmö
1 kv.	1949	4 113 559	1 792 615	841 849
2 kv.	»	3 122 243	1 011 228	526 195
3 kv.	»	2 578 942	1 123 792	474 651
4 kv.	»	4 595 318	1 758 639	909 225
1 kv.	1950	4 057 667	1 746 425	807 678
2 kv.	»	2 963 283	1 029 525	498 414
3 kv.	»	2 475 779	1 062 539	481 456

Anmärkas bör, att biografverksamheten till följd av en lönekonflikt i stort sett låg nere under en del av år 1946, beträffande Stockholm och Göteborg under tiderna 15 maj—3 september resp. 17 juni—2 september. Malmö hade ett motsvarande biografstopp under tiden 22 oktober—12 november 1945. En annan omständighet att beakta i detta sammanhang är den skärpta nöjesskatten för biograf föreställningar fr. o. m. den 2 februari 1948 och den i samband därmed vidtagna höjningen av biljettpriserna på bioograferna.

Genomsnittspriset (kr.) för samtliga försålda biografbiljetter vid olika tider framgår av nedanstående tabell, som tillhandahållits av Sveriges biografägareförbund:

	Brutto	Skatt	Netto
Före den 1 juli 1940	1: 10	0: 10	1: —
Efter » » » 1940	1: 30	0: 24	1: 06
» » 16 mars 1942	1: 50	0: 30	1: 20
» » 2 febr. 1948	1: 95	0: 73	1: 22

Sveriges biografnät är ett av de mest utvecklade i världen. En av UNESCO under år 1950 publicerad översikt rörande biograftätheten i olika länder placerar sålunda Sverige med 105 biografplatser per tusen invånare på fjärde platsen. Tätplaceringarna skulle innehas av följande länder:

Monaco	190 platser
Australien	182 »
Nya Zeeland	149 »
Sverige	105 »
Storbritannien	84 »
USA	83 »

Enligt samma UNESCO-översikt skulle för jordens befolkning på 2 300 miljoner människor finnas inte mindre än 44 miljoner sittplatser på bioograferna — en siffra som visar vilken världsomspännande faktor filmen har blivit under sin halvsekullånga tillvaro.

Vilka äger bioograferna?

Svaret ges i tabellen på nästa sida. Den visar, att 51 % av landets biografägare per den 1 januari 1950 utgjordes av enskilda personer och privata aktiebolag, återstoden eller 49 % av föreningar och andra sammanslutningar. I tabellen redovisas även januarisiffrorna för 1939, 1945, 1948 och 1949.

Även om den största kategorin biografägare utgöres av enskilda personer, äges eller kontrolleras dock majoriteten bioografer, som ger minst 8 föreställningar i veckan, av de i tabellen redovisade aktiebolagen. Utvecklingen inom den svenska biografbranschen visar en tendens till sammanslagning av smärre biograf företag till större, enhetligt ledda biografkedjor. För närvarande finns ett tjugutal sådana kedjor, flertalet ägda av eller lierade med producentföretag. Genom att på detta sätt förvärva kontrollen över flera bioografer har de svenska filmproducenten-

Kategori biografägare	Antal biografägare				
	1/1 1939	1/1 1945	1/1 1948	1/1 1949	1/1 1950
Enskilda personer	423	416	433	413	406
Privata aktiebolag	66	91	93	94	94
Folkets-husföreningar	112	167	213	188	198
Nykterhetsföreningar	65	80	102	113	127
Andra föreningar eller sammanslutningar	37	89	145	141	152
Summa	703	843	986	949	977

terna dels velat tillförsäkra sig ett visst minimiantal visningsmöjligheter för de framställda filmerna i syfte att i möjligaste mån nedbringa de ekonomiska risker, som är förbundna med produktionsverksamheten, dels ock sökt stärka den ekonomiska grundvalen för denna verksamhet genom intäkter från biografirörelsen. Till följd härav blir den mest betydelsefulla uppdelningen ej den som görs efter ägandeformen utan uppdelningen på två kategorier biografägare, å ena sidan sådana med egen filmproduktion och å andra sidan sådana som saknar tillgång därtill.

Främst bland de kombinerade filmproduktions- och biografföretagen står AB Svensk Filmindustri med 95 biografer. Ett nästan lika biografrikt företag är AB Europa Film, som direkt och indirekt förfogar över 85 biografer. Europa Film äger 11 stockholmsbiografer och driver dessutom landet runt ett intimt samarbete med Svenska Förenade Biograf AB, som disponerar 49 biografer, och AB Stjärnbiograferna som har 25. Sandrewkoncernens biografer uppgår till 36, därav 15 i Stockholm. Av filmproducenterna har vidare Svenska AB Nordisk Tonefilm, vilket äges av Sveriges Folkbiografer AB, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Landsorganisationen i Sverige och Sveriges lantbruksförbund stöd av de med Sveriges Folkbiografer AB samarbetande ca 560 föreningsbiograferna.

Omfattningen av filmproducenternas förbindelse med biografbranschen belyses i en på nästa sida intagen sammanställning¹ av ägandeförhållandena i början av år 1950 beträffande biograferna i landets större städer. Fördelningen som är procentuell har uträknats på grundval av biografernas veckokapacitet, varmed här förstås de under en veckoperiod tillgängliga biografersittplatserna. Talet för veckokapaciteten har fåtts genom att biografernas sittplatsantal multiplicerats med antalet föreställningar per vecka.

Av sammanställningen framgår, att producenterna äger en betydande del av biografkapaciteten i så gott som alla större städer och att huvuddelen av övriga biografer innehas av ägare med flera biografer.

Det övervägande flertalet mera betydande biografägare tillhör en år 1915 bildad intressorganisation, *Sveriges biografägareförbund*. De till förbundet och dess kretsföreningar anslutna biografägarna representerar inemot 60 % av landets biografer.

Andra organisationer med intressen inom biografväsendet är *Folkets husföreningarnas riksorganisation* och *Ordenshusens riksförening*. Föreningar anslutna till den förstnämnda riksorganisationen och med den samarbetande organisationer driver sammanlagt ca 560 biografer och medlemmar i den sistnämnda tillhoppa ca 175. Härjämte må nämnas, att biografirörelse bedrivs i omkring 500 ordenshus,

¹ Gjord av *Nytableteringssakkunniga* med ledning av ett inom Filmägarnas kontrollförening fört register.

Procentuell fördelning av biografernas veckokapacitet i de större städerna efter ägandeförhållanden.

Stad	Biografer helt eller till minst 50 % ägda av filmproducenter	Biografer tillhörande biografkedjor ägda av icke-filmproducenter	Övriga biografer
Stockholm	53	32	15
Göteborg	35	52	13
Malmö	62	35	3
Norrköping	53	46	1
Hälsingborg	57	42	1
Örebro	61	39	—
Uppsala	38	59	3
Borås	52	46	2
Västerås	38	58	4
Linköping	45	52	3
Eskilstuna	48	52	—
Gävle	57	30	13
Jönköping	82	18	—
Karlstad	41	55	4
Halmstad	33	62	5
Lund	57	43	—
Karlskrona	26	68	6
Karlskoga	—	100	—
Kalmar	36	62	2
Sundsvall	46	54	—
Landskrona	26	74	—
Motala	—	—	100
Södertälje	31	69	—
Kristianstad	49	48	3
Uddevalla	23	77	—
Trollhättan	61	39	—
Östersund... ..	22	73	5

av vilka ca 300 är utyrda till enskilda biografägare. De större folkets hus- och IOGT-biograferna är som regel även medlemmar i biografägareförbundet. Folkets husföreningarnas riksorganisation samt vissa Folkets husföreningar har en gemensam affärsorganisation, *Sveriges Folkbiografer AB*, som dels själv driver ett mindre antal egna biografer, dels ock försäljer biografmaskiner, inredningar m. m. för biograf förelser samt hjälper folkrörelsernas biografer med krediter.

I detta sammanhang må erinras om vissa statliga intressen i samband med biografväsendet, vilka tagit sig uttryck i beskattning av biograf föreställningar samt i filmcensur.

Nöjesskatten för biograf föreställningar. Enligt förordningen om nöjesskatt den 21 december 1945 (nr 823) med däri genom förordning den 30 januari 1948 (nr 24) fr. o. m. den 2 februari 1948 genomförda ändringar utgår nöjesskatt för biograf föreställning med 30 % å bruttopriset för varje biljett, skatten inberäknad, om biljettpriset icke överstiger en krona, och eljest med 30 % av en krona och 45 % av återstoden av biljettpriset. Motsvarande skattesatser för biograf föreställning utgjorde före den år 1948 vidtagna ändringen 15 och 30 %. Nämda ändring innebär vidare, att medan dessförinnan nöjesskatten genomgående fördelades med hälften till staten och hälften till vederbörande kommun, nöjesskatten för biograf föreställning efter ändringen fördelas med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till kommunen.

Den statliga nöjesskatten har efter de år 1948 beslutade ändringarna kommit att bli en ej obetydlig inkomstkälla för statsverket. Den till statsverket under de senaste budgetåren inlevererade skatten framgår av efterföljande sammanställning (miljoner kronor).

1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
17·38	18·05	18·06	16·70	26·73	43·65	45·89

Någon särskild statistik över den från biografföreställningarna härflytande andelen av de totala statliga nöjesskatteintäkterna föres inte. Från riksräkenskapsverket har emellertid meddelats, att den ungefärliga storleken av denna andel per budgetår skulle kunna uppskattas till bortåt $\frac{2}{3}$ före 1948 års skattesärpning (= 11—12 miljoner kronor) och till bortåt $\frac{5}{6}$ (= 36—37 miljoner kronor) efter skärpningen.

Filmcensuren. Jämlikt förordningen den 22 juni 1911 (nr 71, ändrad 703/1939) angående biografföreställningar är all film, som är avsedd för offentlig förevisning inom landet, underkastad särskilda granskningsföreskrifter. Granskningsen (filmcensuren), som handhaves av statens biografbyrå, företages förutom av utrikespolitiska och militära skäl för att förhindra spridning av filmer eller avsnitt av filmer, som kan anses förråande, upphetsande eller rättsförvillande. Det åligger vidare biografbyrån att pröva de godkända filmernas lämplighet för barn under 15 år.

För verkställd granskning utgår granskningsavgift efter viss taxa. Därjämte erlågges en stämpelavgift av 1 krona för varje meddelat tillståndsbevis (censurkort). Statsverkets nettoöverskott å biografbyråns verksamhet under budgetåret 1949/50 utgjorde i runt tal 196 000 kronor, varav 20 000 kronor belöpte på stämpelbeläggningen.

Filmproduktionen.

För inspelning av filmer står för närvarande följande *ateljéanläggningar* till förfogande inom eller i närheten av huvudstaden, nämligen AB Svensk Filmindustris ateljéer vid Råsunda, AB Europa Films ateljéer vid Sundbyberg och i Stockholm (Östermalmstorg), Sandrewkoncernens ateljéer på Lästmakargatan och i f. d. Novillavarietén på Djurgården samt på Gärdet, vidare en Folkrorelsernas filmorganisation (Filmo) tillhörig ateljé på Jungfrugatan, Film AB Imagos ateljé i Stocksund och AB Kinocentralens ateljé inom Svea artilleriregementes tidigare etablissemang vid Valhallavägen. Ateljéerna kan hyras av produktionsföretag, som saknar ateljéanläggningar.

För producenter av svenska långfilmer samt ateljéföretag, som inspelat sådana filmer, har år 1942 bildats en sammanslutning, *Föreningen Sveriges filmproducenter*, med uppgift att främja medlemmarnas gemensamma ekonomiska intressen. Föreningen har för närvarande 19 medlemmar. För handläggning av olika arbetsuppgifter har inom föreningen bildats fyra sektioner, nämligen en för produktionsfrågor, en för ateljéfrågor, en för import- och exportfrågor samt en för filmuthyrning jämte biograf- och reklamfrågor.

Av tablån på nästa sida framgår, att de under femårsperioden 1945/46—1949/50 premiärsatta svenska långfilmerna framstälts av 34 olika producenter. Av dessa har emellertid endast 7 bedrivit en på samtliga fem säsonger fördelad verksamhet, under det att inte mindre än 14 producenter framställt blott en enda film. Som jämförelse må nämnas, att antalet premiärsatta svenska långfilmer under de åtta tidigare spelåren 1937/38—1944/45 uppgick till 27, 27, 34, 32, 36, 37, 43 och 39.

Enligt en i SOU 1942: 36 (s. 19) lämnad uppgift omfattade den svenska produktionen under 1930-talets första hälft i genomsnitt 22 filmer per år. Som av

Antalet premiärsatta svenska långfilmer under de fem spelåren 1945/46—1949/50
och filmernas fördelning på olika producenter.

Producent	Antal filmer					Summa
	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	
1. Ahrle-Film AB	—	1	—	—	—	1
2. Artfilm AB	—	—	—	—	1	1
3. Atena Film AB.....	1	—	—	—	—	1
4. Produktion S. Bauman	3	2	2	1	1	9
5. AB Centrumfilm	—	1	1	1	—	3
6. AB Europa Film	6	7	5	5	4	27
7. Film AB Imago	—	1	2	1	1	5
8. Film AB Lux	5	2	—	—	—	7
9. Filmo (Folkrörelsernas Filmor- ganisation).....	1	1	1	—	—	3
10. AB Films	—	1	—	—	—	1
11. AB Fribergs Filmbyrå.....	2	2	2	2	2	10
12. Hagberg, R.	—	1	—	—	—	1
13. Ivarsson, Inge	—	—	3	1	1	5
14. AB Kinocentralen	—	—	1	—	—	1
15. AB Kungsfilm	4	3	3	2	1	13
16. Monark Film AB	1	2	2	—	—	5
17. Nygren, S.....	—	1	—	—	—	1
18. AB Rex Film	1	1	—	—	—	2
19. Produktion A. Sandrew	2	2	5	3	8	20
20. AB Stella Film	1	—	—	—	—	1
21. Studio Film AB	—	—	1	1	—	2
22. AB Sveafilm	1	3	—	2	1	7
23. Svenska AB Förenade Filmar- tister (Saffafilm)	1	—	—	—	—	1
24. Svenska AB Nordisk Tonefilm	—	—	2	3	2	7
25. AB Svensk Filmindustri	4	5	4	4	4	21
26. Svensk Journalfilm AB	—	—	1	—	—	1
27. AB Svensk Talfilm	2	2	2	—	1	7
28. Sveriges Folkbiografer AB	—	1	1	—	—	2
29. AB Tebefilm	1	—	—	—	—	1
30. AB Terrafilm	3	1	2	3	3	12
31. AB Thermaenius Film.....	—	—	—	1	—	1
32. Waldekranz, R.	—	—	—	1	—	1
33. Wesslén, S.	—	—	—	—	1	1
34. AB Wivefilm	2	1	1	—	1	5
Samtliga filmer	41	41	41	31	32	186
Antal producenter	18	21	19	15	15	—

de nyss redovisade siffrorna framgår, ökade medelantalet under femårsperioden 1937/38—1941/42 till 31 och under de tre därpå följande spelåren till 40. Medelantalet under femårsperioden 1945/46—1949/50 var 37. Under denna periods två sista år nedgick årsantalet filmer från 41 till resp. 31 och 32.

Av de under femårsperioden 1945/46—1949/50 inspelade filmerna — sammanlagt 186 — kan 55 % hänföras till en grupp omfattande de tämligen lätt avgränsbara innehållskategorierna fars, lustspel, komedi, operettfilm och äventyrsfilm (inklusive 6 av de 8 under perioden inspelade filmerna av typen »barn- och ungdomsfilm»). Den andel som motsvarande grupp av filmer utgjorde av de 156 filmerna under de fem spelåren 1937/38—1941/42 var — så långt en i SOU 1942: 36 (s. 19) redovisad kategorisammanställning ger vid handen — 75 %.

Distributionsväsendet.

Biografernas filmförhyrning sker från de i landet verksamma filmdistributörerna. Filmuthyrningen är helt förlagd till Stockholm och bedrivs dels från självständiga distributionsbyråer — filmbyråer — vilka i främsta rummet uthyr filmer av utländskt ursprung, dels från särskilda uthyrningsavdelningar vid företag som själva framställer långfilmer inom landet. Vanligen tillgår uthyrningen så att biografägarna med filmleverantörerna tecknar leveranskontrakt, i vilka biografägarna förbinder sig att från viss distributör uttaga ett angivet minimiantal filmprogram, som distributören offererat eller kommer att offerera under spelåret. Med filmprogram avses i detta sammanhang en långfilm jämte erforderlig fyllnadsfilm, allt till en sammanlagd filmlängd av omkring 2 700 meter. För att säkerställa säsongbehovet och skapa omväxling i repertoaren brukar flertalet biografägare ingå dylika leveransavtal med flera filmdistributörer. I allmänhet går en svensk långfilm ut i 15—20 kopior, medan motsvarande siffra för de utländska långfilmerna ligger omkring 4—5.

För de förhyrda filmprogrammen betalar biografägaren en *filmhyra*, vilken utgår med viss procent av de influtna bruttobiljettintäkterna efter avdrag för nöjes-skatten. I allmänhet är filmhyran något högre för svensk film än för utländsk. Den varierar mellan 25 och 50 %; den sistnämnda procentsatsen lär dock endast exceptionellt publikdragande utländska filmer ha uppnått. För svensk film utgör hyran i genomsnitt omkring 38 %; på ett stort antal platser ute i landet debiteras 30—35 %.

Biografägarna har vidare att till filmdistributörerna erlægga en viss del av försäkringsavgifterna för filmkopian samt kostnaderna för rekviderat reklammaterial.

Distributionsföretagens verksamhet omfattar, bl. a., ackvission och uthyrning, ofta med tillhjälp av särskilda filmresande, textning av utländska filmer, distribution av uthyrda filmer, publicitet och annonsering. Såsom ersättning för distribution av svensk film tillgodoräknar sig distributionsföretagen 12 à 20 % å filmhyrorna, medan motsvarande siffror för utländsk film synes ligga väsentligt högre och ej sällan torde uppgå till eller överskrida 40 %. Klart är, att i de fall då producenten själv är distributör eller äger intressen i distributionsföretaget det i ej ringa mån kommer att vara en fråga av bokföringsteknisk natur huru stor del av filmhyran som skall gottgöras den ena eller den andra verksamhetsgrenen.

Av tablån på nästa sida framgår, att de svenska filmernas procentuella andel i totalantalet utsläppta filmer under spelåren 1945/46—1949/50 utgjorde 12,6 %. Som jämförelse kan nämnas, att motsvarande svenska andel under de tio åren 1931—1940 (jämför statistik i SOU 1942: 36, s. 13) var 8,2 %. USA har under den ifrågavarande femårsperioden representerat 60,6 %, närmast följd av Sverige med 12,6 %. Därefter kommer England (10 %), Frankrike (7,7 %) samt Danmark och Italien med vardera 1,7 %. Förhållandet mellan svensk och utländsk film är emellertid i intäktsavseende en annan. Erfarenhetsmässiga och statistiska iakttagelser ger sålunda vid handen, att svensk film genomsnittligt sett spelar in omkring en tredjedel av den totala omsättningen på biograferna.

Enligt en av UNESCO sommaren 1950 publicerad översikt uppgick den årliga världsproduktionen av filmer omkring år 1948 till mer än 1 600, därav drygt 1 200 stora spelfilmer. Jämför man de där lämnade uppgifterna angående produktionsfördelningen de olika länderna emellan vid samma tidpunkt med de nyss återgivna siffrorna angående filmfördelningen på den svenska marknaden, visar det sig, att av den årliga USA-produktionen (ca 430 filmer) omkring 40 % vunnit avsättning i Sverige. Inemot hälften av den engelska årsproduktionen (ca 70 filmer) och ungefär fjärdedelen av den franska (ca 106 filmer) skulle ha nått Sverige men endast ringa delar av tysk, italiensk och övrig europeisk filmproduktion.

Förhållandet mellan antalet premiärsatta svenska och utländska filmer på Sveriges biografteater under de fem senaste åren.

Länder	Antal filmer				
	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
Argentina	—	—	1	1	—
Australien	—	—	1	—	—
Belgien	1	—	1	—	1
Danmark	8	5	3	6	3
England	24	26	32	31	35
Finland	—	1	—	1	1
Frankrike	15	20	26	28	25
Italien.....	1	3	5	10	6
Kanada	—	—	—	1	—
Mexiko	2	—	1	2	1
Norge	1	1	1	2	2
Polen	—	—	—	—	1
Ryssland	8	4	8	2	—
Schweiz	—	1	1	1	—
Tjeckoslovakien	—	—	1	1	4
Tyskland	—	3	4	6	5
Ungern	1	—	1	—	1
USA	203	159	194	154	183
Österrike	—	—	2	3	1
Summa	264	223	282	249	269
Sverige	41	41	41	31	32
Summa svensk och utländsk film	305	264	323	280	301

Två sammanslutningar finns inom det svenska film-distributionsväsendet, nämligen *Sveriges filmuthyrareförening u. p. a.* och *Filmägarnas kontrollförening u. p. a.* Den första är en allmän intresseförening, medan den sistnämnda har till uppgift att för de anslutna medlemmarnas räkning kontrollera biografintäkterna på olika sätt, bl. a. genom att omhänderha biljettdistributionen till biograferna. Medlemmarna i dessa föreningar är 11 svenska filmproducenter och distributionsföretag, 8 representanter för amerikanska filmbolag, en representant för ett engelskt filmföretag samt en representant för de samordnade amerikanska film-intressena.

Stockholm i november 1950.